

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste Instituut

Eike Abel

TALLINNA LASTEAEDADE ÕPETAJATE JA
JUHTKONNA ARVAMUSI ÕUEKESKKONNA
KASUTAMISEST IGAPÄEVASES ÕPPE- JA
KASVATUSTÖÖS

Magistritöö

Juhendaja: Margit Teller

Läbiv pealkiri: Õuesõpe

Tartu 2010

Tallinna lasteaedade õpetajate ja juhtkonna arvamusi õuekeskkonna kasutamisest igapäevases
õppe- ja kasvatustöös
Resümee

Magistritöö teoreetilises osas käsitletakse õuesõppe olemust ja eesmäärke, selle positiivseid mõjusid laste arengule ning õpetajate rolli õuesõppe rakendamisel. Empiirilises uurimuses analüüsitakse õuekeskkonna kasutamist lasteaedade planeeritud õppe- ja kasvatustöös mõjustatuna ümbritsevast keskkonnast, õpetaja pädevusest ning juhtkonnapoolsest suhtumisest. Uurimuses osales 57 lasteaiaõpetajat ning 28 juhataja asetäitjat õppe- ja kasvatustöö alal Tallinna kesklinna ja Nõmme linnaosade lasteaedadest, kes said täitmiseks ankeetküsitluse. Õpetajate vastuste põhjal järeldati, et lasteaeda ümbritsev looduslik keskkond mõjutab õuekeskkonna kasutamise üldist sagedust õppe- ja kasvatustöös, kuid avaldab vähem mõju erinevate tegevusliikide läbiviimise sagedusele õueruumis. Tulemustest ei ilmnenu õuesõppealase koolituse läbinud õpetajate oluliselt suurem pädevus antud valdkonnas. Juhataja asetäitjate ja õpetajate poolt antud hinnangud õueõppeks vajalikele tingimustele suures osas ühtisid, kuid tõestust ei leidnud oletus, et juhtkonnapoolne positiivne suhtumine mõjutaks õpetajate õuekeskkonna kasutamise sagedust ja mitmekesisust. Üllatavana välja tulnud tõsiasi õuesõppealaste koolituse vähesest mõjust õpetajate tööalasele käitumisele, tõstatab küsimuse koolitustel pakutava kohta. Täiendavat uurimist vajaks ka õpetajate poolt õuekeskkonnas läbiviidavate tegevuste sisuline pool.

Opinions of the teachers and management staff of the kindergartens in Tallinn about the usage
of the outdoors environment in day-to-day teaching and education
Abstract

The theoretical part of the Master's thesis deals with the essence and objectives of the outdoors education, its positive effects on the development of the children and the role of the teachers in employment of the outdoors education. Empirical research analyses, if the usage of the outdoors environment in planned schooling and education for kindergartens is affected by the surrounding environment, competence of the teachers and attitude of the management. The research included 57 kindergarten teachers and 28 teaching and education deputies from the kindergartens of Tallinn's administrative districts of Kesklinn and Nõmme. The participants of the research had to fill in a questionnaire. The answers given by the teachers revealed that the natural environment surrounding kindergartens affects the general frequency

of using outdoors environment in teaching and education, but has insignificant influence on the frequency of carrying out different activities in outdoors space. The results did not reveal, whether the teachers, who had undergone the outdoors education training, also have the greater competences in this field. The opinions of the deputies and teachers on the necessary conditions for outdoors education were largely similar, but it was not proved that the positive attitude of the management staff would actually influence the frequency and diversity of outdoors environment usage. It was surprising that the outdoors education training had such an insignificant influence on the professional performance of the teachers, which raises a question about the essence of these trainings. Also the contents of the activities that are carried out in the outdoors environment by the teachers should be further researched.

Sissejuhatus

Tänapäeva maailmas on suund võetud avatusele. Avatud ühiskonna näol saavad inimesed teostada ennast riigipiiridest sõltumata. Sarnaselt võimaldavad avatud õpikeskkonnad teadmiste omandamist laiendada väljapoole haridusasutusi. Õuekeskkonna kasutamine õppetöös on muutunud ka Eesti haridusasutustes tasapisi üha populaarsemaks. Ikka enam lasteaedu ning koole on mõistnud, et õpiruumi laiendamine sisetingimustest välja aitab oluliselt tõsta laste õpimotivatsiooni. „Kogu kehaga õppimine“ õueruumis võimaldab ühendada liikumise, teadmiste omandamise ja õuekeskkonna ühtseks tervikuks (Brügge, Glanz & Sandell, 2008). Miks aga peaks üks õpetaja loobuma senisest harjunud õpetamisviisist rühma- või klassiruumis ning vahetama selle õuekeskkonna vastu?

Üheks põhjuseks on kindlasti tõdemus, et tänapäeva laste praktilised teadmised loodusest on üsna kasinad. Lapsed oskavad küll varakult kasutada internetti, kuid looduses liikudes ei tunta ära ka kõige tavalisemaid taimi ja loomi. Johannes Käis (1996; 2004) väljendas juba 1927. aastal arvamust, et loodusearmastuse eeltingimus on looduse tundmine ja tema elu mõistmine, sest „armastada võime ainult seda, mis meile tuttav ja meie vaimule ligidal seisab“ (lk 160). Reaalsed kogemused õueruumis avardavad laste looduslaseid teadmisi tunduvalt enam, kui pelgalt raamatu- või internetipõhine lähenemine. Seega vajavad tänapäeva lapsed entusiastlikke õpetajaid, kes tahavad neid loodusesse viia ja oskavad seda põnevaks muuta.

Teine põhjus, miks peaks õuekeskkonda õppetöös rohkem kasutama, on seotud laste tervise ja arenguga. Lapsed liiguvad vähe. Autoga uksest-ukseni sõidutamine on muutnud paljud neist nii mugavaks, et ei soovitagi enam jala käia. Ainult siseruumides läbiviidud õppetöö soodustab veelgi istuva eluviisi kinnistumist. Sellepärast on hädavajalik, et päeva jooksul toimuvad tegevused pakuksid lastele võimalikult palju liikumisvõimalusi ja seda mitte üksnes liikumistegevuste käigus. Õueruumide kasutamine õppetöös on selleks üks võimalus. Õuekeskkonnas läbiviidav tegevus toetab samuti lapse aktiivset osalust õppeprotsessis, võimaldades lapsel õppimisele läheneda loomuosaselt - koguda teadmisi oma keha ning keskkonna vahendatud tunnete ja muljete kaudu (Nelson, 2009).

Eesti uus koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (edaspidi RÕK) (2008) väärtustab õppimist erinevates keskkondades mängu, vaatlemise, uurimise ja katsetamise kaudu ehk viisidel, mis on kõige enam omased koolieelses vanuses lapsele. Milline on aga lasteaiapedagoogide valmisolek ja pädevus erinevate õpikeskkondade kasutamiseks?

Käesolevas töös on vaatluse all põhjused, miks peaks õuekeskkonda lasteaedade õppe- ja kasvatustöös kasutama ning õpetaja roll erinevate õpikeskkondade valikul. Töös mõtestatakse lahti mõisted avatud õpikeskkond ja õuesõpe ning tehakse ülevaade 2009. aasta Tallinna Ülikooli lõputöödest, mis käsitlesid õuesõppe kasutamist Tallinna lasteaedades. Käesoleva magistritöö põhieesmärgiks on uurida õuekeskkonna kasutamist mõjutavaid tegureid Tallinna kesklinna ja Nõmme piirkonna lasteaedades. Töös lähtutakse õpetajate ja juhatajate asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal arvamustest ja praktilistest kogemustest.

Arutelu õuesõppe määratluse üle

Õppimine on pidev protsess. Inimese õppimine saab alguse tema esimestest elupäevadest. Looduse poolt kaasa saadud enesearenduse instinkt paneb teda huvi tundma kõige ümbritseva vastu. Õppimise edukust mõjutavad suurel määral lapse varajase arengu tingimused (Leppik, 2006), kasvukeskkond, milles laps igapäevaselt viibib.

Traditsioonilise õpikeskkonnana käsitletakse meil enamasti last ümbritsevat vaimset, sotsiaalset ja füüsilist keskkonda, kus toimub õppekavakohane õppetöö. Õpikeskkonna ülesandeks on toetada laste arengut, ergutada õppimist ning pakkuda lapsele igakülgselt heaolutunnet (Raadik, 2009). Arusaamine, et ainult klassi- või rühmaruumis toimuv, valdavalt passiivne teadmiste omandamine, ei ole kõigi laste jaoks ühtviisi huvitav ja õppimist stimuleeriv, on pannud pedagooge otsima teistsuguseid lahendusi ning õppemeetodeid.

Viimasel ajal on hakatud üha rohkem rääkima avatud õpikeskkondadest. Siinjuures on vajalik tähendada, et tegemist on mitmetähendusliku mõistega. Ühelt poolt muudavad õppimise „avatuks“ infotehnoloogilised vahendid, võimaldades inimestel teadmisi omandada arvuti vahendusel. Teisalt mõistetakse avatud õpiruumina kõiki väljaspool hariduseasutuste ruume paiknevaid õpikeskkondi, nii ühiskonnaelu, kui ka loodus- ja kultuurimaastikke. Avatud õpikeskkonnale on iseloomulik see, et õppimise koht toimib samaaegselt ka õppevahendina ning seal saadud elamused-kogemused juhivad teadmiste ja oskusteni. Avatud õpiruumis tõuseb esikohale laps ja tema aktiivne tegevus, jättes õpetajale suunava ja toetava rolli.

Läbi ajaloo on leidunud filosoofe ning haridustegelasi, kes on väärtustanud formaalse hariduse omandamise kõrval ka õppimist audentsetes keskkondades läbi meelte ja praktilise tegutsemise. Sellisel viisil teadmiste omandamist on ühtviisi oluliseks pidanud niisugused erinevate maade omaaegset hariduselu kujundanud tegelased nagu Comenius, Rousseau, Pestalozzi, Fröbel, Dewey, Montessori, Freinet, Key, Käis jt (Dahlgren & Szczepanski, 2006; Brügge, Glantz & Sandell, 2008; Sarv & Vilbaste, 2008). Liikumine, mis eelnimetatud

autorite töödest innustust saades hakkas väärtustama väljaspool kinnist ruumi õppimist, võttis kasutusele mõiste õuesõpe (*outdoor learning*). Õuesõppel puudub ühene rahvusvaheline määratlus. Erinevad riigid, institutsioonid ning koolkonnad tõlgendavad mõistet erinevalt.

Rootsi Loodushariduse ja Õuesõppe keskus mõistab “õuesõppe pedagoogikat” lähenemisviisina, mis käsitleb õppimist elamuse ja adumise koostoimena, toetudes ehedates olukordades saadud vahetutele kogemustele (Brügge, Glanz & Sandell, 2008).

Eesti hariduselu minevikus seostatakse õuesõpet eelkõige Johannes Käisi nimega, kes on öelnud, et „kõike, mida laps õpib, peab saama katsuda, veel parem ise kokku panna“ (Kinos & Pukk, 2010). Käis (1996;2004) kritiseeris omal ajal teravalt nn traditsioonilist õpetajakeskset hariduse andmist, mis jättis õpilasele passiivse teadmiste omandaja rolli ning leidis, et parim viis laste huvi üleval hoidmiseks on töövõtete ja –paikade mitmekesistamine.

Mõiste „õuesõpe“ võttis Eestis esmakordselt kasutusele Mikk Sarv 2003. aastal, defineerides seda õppimisena ehedas keskkonnas vahetu kogemise, ise tegemise ja kogetu teistele vahendamisenä (Sarv, 2006). Selle definitsiooni meelepidamiseks soovitatakse (Sarv & Vilbaste, 2008) mõelda viiele võtmesõnale: *koht*, mis aitab õppida; *meel* ehk erinevate meeltega kogemine; *tegu* ehk vahetu osalemine ja millegi valmis tegemine; *lugu* ehk teistega jagatud kokkuvõtte tehtust; ja *iva* ehk õpitu mõte, mida tasub edasi õpetada.

Õuesõppe keskse eesmärgina nähakse õuekeskkonnas toimuvate tegevuste ja kogemiste abil teadmiste ja lähisuhte loomist nii looduse, kultuuri kui ka ühiskonnaga (Dahlgren & Szczepanski, 2006). Õuesõpe aitab siduda nii teoreetilisi teadmisi praktilistega kogemustega kui ka lõimida erinevaid õppe- ja kasvatustegevuse valdkondi tervikuks. Vahetud meelelised aistingud toimivad õppeprotsessi tugevdavalt ning läbi avastamise ja meelelise õppimise saadud teadmised on aktiivsemad (Brügge, Glanz & Sandell, 2008).

Kogu maailmas on õuesõppe liikumine leidnud elavat vastukaja. Palju kasutatakse õuesõpet Norras, Rootsis, Taanis ja Inglismaal. Erinevad riigid näitavad erinevaid kogemusi õuesõppe kasutamise reguleerimisel.

Rootsi alghariduse õppekavas on täiesti otseselt märgitud, et õuekeskkonnas ei toimu üksnes laste vaba mäng, vaid seal viiakse läbi ka õppe- kasvatustööga seotud tegevusi: „Päeva jooksul on soovitatav varieerida erinevaid tegevusi. Ruumi peab jääma lapse enda ettevõtmistele, fantaasiale ja loovusele nii mängus kui õppetöös, nii ruumis kui õues. Õues viibimist peaks võimaldama nii mänguks kui teisteks tegevusteks mõlemas – tehis- ja looduskeskkonnas“ (Rootsi alghariduse õppekava, 1998, viidatud Brügge, Glanz & Sandell, 2008 järgi, lk 29).

Õuekeskkonnas õppimise vajalikkust lapse arenguprotsessile väljendab ka Inglismaal 2006. aasta novembris sõnastatud Õuesõppimise manifesti (*Learning outside the classroom manifesto*) visioon: „Me usume, et iga noor inimene peaks, hoolimata oma eest, võimetest ning muudest tingimustest, saama kogeda maailma väljaspool klassiruumi ühe olulise osana õppimises ja isiklikus arengus“ (Nundy, Dillon & Dowd, 2009, p 62).

Eesti RÕK (2008) annab J.Käisi õppe- ja kasvatuspõhimõtete kasutamise teel kaudse heakskiidu õues õppimisele. Üldõpetusliku tööviisi rakendamist, mis on olulisel kohal uue õppekava õppe- ja kasvatusgevuse läbiviimise põhimõtete seas, pidas Käis omal ajal tähtsaks just selle „lapsepärasuse ja tervikulisuse printsiibi“ tõttu (Käis, 1996; 2004). Tema poolt väärtustatud põhimõtteid leiab õppekavast veel teisigi: kogemuse järgi õppimine, koduloo tähtsustamine, meeltega tunnetamine ning individuaalse tööviisi kasutamine teadmiste omandamisel. RÕK-is peetakse oluliseks audentsete keskkondade kasutamist õppe- ja kasvatus töös (§ 7) ning erinevate õpiviiside kasutamist teadmiste omandamisel (§ 5).

Õuesõppe mõju lapse arengule

Väike laps on oma loomu poolest tegutseja ja uurija, õppides nii maailma tundma omal moel. Leppik (2006) toob välja, et tõeline välismaailma tajumine saab võimalikuks ainult läbi lapse ja teda ümbritseva keskkonna vastastikuste seoste. Praktilisel moel (mängides või tööd tehes) tajutud seosed jätavad jälje lapse mälusse, aidates seeläbi kaasa hilisemale põhjaliku ja paindliku mõtlemise kujunemisele. Võimalus saada kogemusi ja teadmisi erinevatest keskkondadest, on seega lapse igakülgeks arenemiseks väga oluline. Õppimise seostamine rohkem siseruumides toimuva teadmiste omandamise protsessiga, on jätnud haridusasutuste õuealad sageli piisava tähelepanuta. Ometi pole õueruumid lapse harmoonilise arengu seisukohalt mitte väiksema tähtsusega. Selleks, et õpetajad paremini mõistaksid õuekeskkonnas õppimise eeliseid nii laste kui õpetajate vaatevinklist, on vaja nendeni viia informatsiooni kaasaegsetest uurimustest. Muidu seostub õuesõpe õpetajate teadvuses vaid rohkema liikumisvõimaluse ja värskes õhus viibimisega, jättes teised olulised aspektid (nagu vaimse arengu toetamine läbi tunnetusprotsesside, sotsiaalse ja emotsionaalse arengu toetamine jt) piisava tähelepanuta.

Õuekeskkond pakub iseenesest rohkem liikumisvõimalusi, kui tubased tingimused, kuid õuealal kujundatud looduslik mitmekesisus võib omakorda mõjutada laste liikumisharjumusi. Rootsis viidi läbi viidud uurimus, kus vaadeldi eelkooli õuealadel loodud tingimuste mõju laste tervisele (Grahn, 2009). Uuriti looduse poolest rikaste õuealade ja loodusvaeste õuealadega eelkoolides käivate laste motoorset võimekust ja

keskendumisvõimet. Selgus, et looduse poolest rikaste õuedega eelkoolides käivad lapsed olid motoorselt võimekamad mitmel testitaval alal ning näitasid samuti paremat keskendumisvõimet võrreldes loodusvaeste õuedega eelkoolides käivate lastega. Uurijad põhjendasid tulemusi just looduslikkuse teguriga, mis võimaldas rikkaliku loodusega õuealadel tegutsevatel lastel mängida meelelisust, laiahaardelisust ja palju erinevaid füüsilisi tegevusi (jooksmine, ronimine, roomamine jpm) sisaldavaid mängu ning jättes loodusvaestel õuedel tegutsevad lapsed sellest võimalusest ilma.

2004. aastal uuriti Stockholmis looduse poolest rikaste ja loodusvaeste õuealadega eelkoolide lapsi eesmärgil teada saada eelloetletud tingimuste mõju lauspäikese käes viibimisele ja füüsilisele aktiivsusele (Grahm, 2009). Tulemused näitasid, et looduslikult rikaste õuealade lapsed liiguvad umbes 20% rohkem, samas kui ohtlik lauspäikese käes viibimine väheneb ligi 40%.

Ka uurija Fjørtofti (2001) poolt Norra lasteaedades läbi viidud uurimus kinnitas, et võimalus korrapäraselt rikkalikus looduses tegutseda ja mängida suurendab oluliselt laste motoorset võimekust ning mitmekesistab nende mängu. Seega võib järeldada, et kuigi igasugune õuesviibimine on lapse tervisele kasulik, võimaldab rikkaliku loodusega väliskeskkond laste motoorset arengut paremini stimuleerida kui kesiselt sisutatud õueruum.

Siiski võimaldab igasugune välistingimustes tehtav õppetöö lastel rohkem liikuda. Kahjuks ei ole käesoleva töö autor leidnud sellealaseid uuringuid lasteaiaaegade lastega, kuid Taani koolilaste seas läbi viidud uurimus (Mygind, 2007, viidatud Bentsen, Mygind & Randrup, 2009 järgi) näitas, et õues õppides oli laste füüsiline aktiivsus märkimisväärselt suurem kui klassiruumis teadmisi omandades.

Raudsiku (2009) poolt läbi viidud uurimus Valga ja Tõrva lasteaedades näitas, et lisaks liikumistegevustele kasutavad sealsed õpetajad õuekeskkonda enim käeliste ning keelt ja kõne arendavate tegevuste läbiviimiseks. Laste keeleline areng on väga tihedalt seotud nende vaimse arenguga, sellega, kuidas nad tunnetavad ja mõistavad maailma. Tunnetusprotsesside (taju, tähelepanu, mälu, arutlemine) abil võtab laps ümbritsevast keskkonnast vastu infot, mõtestab seda ning salvestab mälu, et hiljem kasutada (Kikas, 2008). Mõtlemine, mis toetub mõistete kujunemisele ja probleemide lahendamisele, ei saa areneda ilma kõneta (Leppik, 2006). Koolieelses eas on tähtis pöörata suurt tähelepanu just mõistete kujundamisele.

Audentesete keskkondade positiivset mõju laste keelelisele arengule on täheldanud mitmed uurijad. McDonaldi ja McDonaldi (2002) uurimus 3-4 aastaste lastega näitas, et õuekeskkonnas õppides suureneb oluliselt laste sõnavara. Praktilise töö käigus tekkinud

küsimuste-vastuste dialoogis õpetajaga omandasid lapsed palju uusi mõisteid. Teisalt ilmnes tendents, et lapsed on alati ka ise tundmatutele objektidele (nende iseloomulikele tunnustele toetudes) nimetusi välja mõtlema. Vahetu kogemuse ja keskkonna positiivset mõju laste sõnavara arengule pani tähele ka Owens (2005) algkooli lapsi uurides. Kvalitatiivset erinevust õpilaste verbaalses keelekasutuses märkas Taani uurija Herholdt (2005, viidatud Bentsen et al, 2009 järgi). Kui siseruumides oli laste keelekasutus kirjeldavam ja viitavam, siis õues kasutati rohkem küsitlevamat ja uurivamat keelt.

Looduskeskkond on kõige loomulikum koht ümbritseva looduse vaatlemiseks ja uurimiseks ning õuesõpe parim viis selle korraldamiseks. Seda on mõistnud siiski ka paljud õpetajad, juhtides õuesoleku aegadel laste tähelepanu ümbritsevas toimuvale. Hermase (2009) uurimuses märkisid õpetajad vaatlusoskuse kõige olulisemaks oskuseks, mida läbi õuesõppe kujundada saab. Just märkamisest saab sageli alguse huvi, mis viib omakorda edasi uurimise, avastamise ja teadmiseni.

Regulaarselt toimuv õppetöö looduskeskkonnas aitab oluliselt kaasa ka laste teadmiste suurendamisele ümbritsevast. Pärnu lasteaias „Mai“ viidi läbi eksperiment 4-5 aastaste lastega (Odes, 2009), et teada saada, kuidas mõjutavad õues läbi viidud tegevused laste teadmiste taset ümbritsevast keskkonnast. Eksperimendis osales kaks laste gruppi - eksperimentaalarühm ja kontrollrühm, mõlemas 16 last. Katse alguses olid paremad teadmised kontrollrühma lastel. Pärast kolmekuulist regulaarset õppetööd õuekeskkonnas näitasid aga paremaid teadmisi eksperimentaalarühma lapsed. Kontrollrühma lastel olid need jäänud esialgselt samale tasemele. Lapsed mäletavad ja hindavad tegevusi, milles nad said terviklikult osaleda (Owens, 2005), seetõttu on tegemise läbi omandatud mälupildid püsivamad ning seosetundlikumad.

Õuekeskkonnas toimuva praktilise tegevuse käigus on lastel parem mõista ka looduses valitsevaid seoseid. McDonald ja McDonald (2002) panid oma uurimuses tähele, et pärast viienädalast õuekeskkonnas tegutsemist olid juba 3-4 aastastel lastel hakanud tekkima seostamisoskuse alged ning nad oskasid nimetada mõningaid seoseid uurimisobjektide vahel (näiteks: kuidas on muld seotud taimedega).

Vähem oluline ei ole õuekeskkonnas õppimise seos vaimse heaoluga. Tänapäeva lapsed kogevad stressi juba üsna varjases eas. Ühelt poolt soodustab seda lastevanemate liigne hõivatus või suutmatus iseendagi probleemidega toime tulla, jättes sel moel lapse ilma vajalikust tähelepanust. Teisalt ei võimalda lasteaedade suureks paisutatud rühmad ka õpetajatel kõigi lastega piisavalt suhelda. Nii võib väike inimene tunda end oma muredega üksi. Looduses viibimine mõjub rahustavalt igas eas inimestele (Grahm, 2009) ja aitab maandada kogunenud pingeid. Linköpingi põhikoolis aastatel 2002-2004 läbi viidud uuring

tõestas, et õuesõppe kasutamine õppetöös on üks võimalusi alandada stressi ja langetada kortisoolitaset (stressihormoon), kusjuures eriti mõjutas see poisse (Szczepanski, 2009).

Õues õppimine pakub rohkesti võimalusi praktiliseks tegutsemiseks üksi või grupis. Õuekeskkond pole tähtis ainult motoorselt rahututele lastele, vaid ka neile lastele, kelle ebakindlad suhted kaaslastega ei lase neil rühma- või klassiruumis silma paista. Nelson (2009) leiab, et rõõm liikumisest ja kehalisest kontaktist annab lastele enesekindlust. Õues õppides väärtustatakse, aktiveeritakse ja kasutatakse ka teisi oskusi peale verbaalsete oskuste ning oskuse paigal istuda ja räägitavat-loetavat omandada. Sarnaseid tähelepanekuid tegi ka O'Brien (2009), kes pani tähele, et regulaarselt looduseskeskkonnas viibides avanevad lapses need küljed, mis klassiruumis ei avaldu. Seeläbi luuakse uusi sõprussuhteid ja ollakse üksteise suhtes abivalmimad. Õueala kvaliteedi olulisust tähtsustades märgib Louv (2006, viidatud Ramey, 2008 järgi), et lapsed, kel on mängimiseks suur õueala, näitavad oma mängudes suuremat koostöövalmidust ja loomingulisust, võrreldes lastega, kes kasutavad mängimiseks väikest õueala. Grahn (2009) lisab, et rikkaliku loodusega õuealal tegutsemise võimalus suurendab hoolivust laste käitumises ning vähendab ohtlikku käitumist.

Owensi (2005) sõnul on lastel kombeks konstrueerida oma teadmisi eakaaslastega suheldes ning see on väga tähtis osa nn peidetud õppekavast, aitamaks kujundada laste väärtushinnanguid ja hoiakuid. Õpetaja ülesandeks on olla teadlik laste seas kehtivatest väärtustest ja arvamustest ning tugevdada positiivseid ideid ning suhtumisi läbi ühiste diskussioonide ja uurimuste. Ühiselt konstrueeritud teadmised on, võrreldes õpetaja poolt õpetatud teadmistega, väärtuslikumad.

Õpetaja roll õuesõppel

Johannes Käisi (1996, 2004) sõnul annab iga õppeviis, olgu ta kuitahes loomupäraselt ja kavakindlalt ülesehitatud, edu ainult ettevalmistatud ja vilunud õpetaja käes, kes muudab selle „eluküllaseks“ teoks. Erinevate maade õuesõppe initsiaatorid ja uurijad peavadki õuesõppe rakendamisel oluliseimaks õpetaja hoiakuid ning omaks võetud väärtushinnanguid, mida peetakse õpetaja kutseoskuste vundamendiks. Dahlgren ja Szczepanski (2006) leiavad, et õuesõpe on võimalik igal maal ja sellega tulevad toime igasuguse koolitustaustaga õpetajad, kaasaarvatud lasteaiapedagoogid. Mikk Sarve (s.a.) sõnul peituvad otsuse taga, valida õppekohaks sise- või välisruum, õpetaja enda kogemused õuekeskkonnaga.

Kahjuks kohtab praegusel linnastunud ajastul lasteaedades ja koolides üha sagedamini pedagooge, kel on endil vähene kontakt loodusega. Lapsepõlves saadud kogemused looduseskeskkonnaga mõjutavad vähemal või suuremal määral õpetajate keskkonnateadlikkust

ning hoiakuid ümbritseva suhtes. Iisraeli kõrgkoolides õpetajaks õppivate tudengite seas läbi viidud keskkonnateadlikkuse uuringud (Goldman, Yavetz & Peër, 2006) näitasid, et linnakeskkonnas üles kasvanud tudengid olid maal üles kasvanutega võrreldes vähem aktiivsed enamikus uurimise all olnud keskkonnateadliku käitumise kategooriates (sh keskkonnateadlik tarbimine, loodusega seotud puhketegevused jne). 2006. aastal MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskuse HARED poolt läbi viidud keskkonnahariduse teemat puudutav küsitlus Pärnu ja Tallinna lasteaedades (Koolieelsete lasteasutuste keskkonnaküsimustik, 2006) tõi esile küll lasteaia pedagoogide üldise teadlikkuse ja huvi keskkonnahariduse ja – sõbralikkuse põhiprintsiipide vastu, kuid probleemidena tulid välja nii kvaliteetsete õppematerjalide puudumine, keskkonnaalaste koolituste vähesus kui ka koostöövõrgustiku puudumine lasteaedade vahel.

Nundy, Dillon ja Dowd (2009) avaldasid oma Inglismaa uurimuses arvamust, et ainuüksi toetus riiklikul tasandil (Inglismaal on see olemas) ei taga õuesõppe laialdast kasutamist lasteaedades ja koolides, sest selle elluviimine sõltub siiski suurel määral kohalikust tasandist, eelkõige õpetajatest. Nad leidsid, et kuna õpetajatelt oodatakse õuesõppe planeerimist, juhtimist ja elluviimist, tuleb senisest suuremat tähelepanu pöörata küsimustele, mis on seotud õpetajate koolituse, kompetentsuse ja enesekindlusega.

Ebapiisavate õuesõppealaste teadmiste üle kurdavad ka eesti õpetajad (Hermas, 2009). Õpetajaharidust pakkuvatel kõrgkoolidel tuleks oma õppekavade sisu selles valguses üle vaadata ning pöörata traditsioonilise õpetamismeetodite kõrval suuremat tähelepanu ka õuesõppe pedagoogikale. Õuesõppe vähest integreeritust õpetajate koolitusprogrammidesse väljendavad ka teiste riikide õuesõppe edendajad. Nii leiavad Brügge, Glanz ja Sandell (2008), et kuigi Rootsis korraldatakse õuesõppe täiendkoolitusi, ei ole see veel kujunenud õpetajakoolituse enesestmõistetavaks osaks. Ometi on koolitused väga olulised selleks, et õpetajad õuesõppe kui õppemeetodi omaks võtaksid. Õuesõppealaste koolituste olulisust õpetajate hoiakute muutmisel ja sellealase pädevuse suurendamisel näitavad Linköpingi põhikoolis aastatel 2002-2004 läbi viidud uuringud (Szczepanski, 2009; Szczepanski, 2006), mille tulemused kinnitasid õuesõppealase täiendkoolitusega õpetajate positiivsemat meelestatust varieeruva õppetöö suhtes ning paremat arusaamist õuesõppe erilisest olemusest.

Muutuste esilekutsumine õpetaja kutsealases tegevuses pole lihtne, seetõttu ei tohiks õuesõppe koolitused piirduda vaid loengute kuulamisega. Hoiakute muutmiseks on olulised ka praktilised kogemused. Arusaamine, et õuekeskkonnas töötamine vajab teistsugust lähenemist õpetamisprotsessile, saab tulla ainult läbi praktika. Seda märkisid oma uurimuses samuti Nundy, Dillon ja Dowd (2009), kelle sõnul täheldasid aastases õuesõppe

koolitusprogrammis osalenud õpetajad enda juures nii enesekindluse tõusu, suhtumise muutumist õuesõppe kasutamisse kui paremat mõistmist õues kasutatavatest õppimisviisidest. Ka Maynard'i (2007) uurimuses tekkisid kvalitatiivsed muutused õpetajate lähenemises õues õpetamisele just reaalse kogemuste käigus. Õpetajad mõistsid, et õueruumis tegutsedes tuleb toetada laste aktiivsust ja initsiatiivi ning vähendada õpetajapoolset kontrolli ja juhtimist. Stelter (2005, viidatud Bentsen et al., 2009 järgi) kinnitab samuti, et looduslikud kohad aitavad õpetajatel muuta oma töös kasutatavaid pedagoogilisi meetodeid. Eestis on samuti üksikuid koolitajaid (nt Muraste Looduskool, Tallinna Keskkonnahariduskeskus), kes pakuvad õpetajatele võimalust saada praktilisi kogemusi koos lastega looduses tegutsedes, kuid kahjuks toimuvad need enamasti ühekordsete projektidena ning ei suuda sellistena õpetajate piisavat asjatundlikkust tagada.

Õuesõppe kasutamine esitab õpetajale teistsuguseid nõudmisi kui õpetamine nelja seinaga vahel. Audentsete keskkondade kasutamine teadmiste omandamiseks eeldab õpetajalt paindlikkust ja loovust. Keskkonna muutlikkuse tõttu ei pruugi varem planeeritu õnnestuda. Kuid sageli muudavad just ootamatud olukorrad tegevuse õpetlikuks, mitmekesiseks ja põnevaks (Brügge, Glanz & Sandell, 2008). Õpetaja oskus väliskeskkonnaga koostööd teha on seega väga oluline omadus.

„Lähtumine didaktika põhiküsimustest *kus?*, *mida?*, *kuidas?*, *millal?* ja *miks?* annab õpetajale valikuvõimalusi ja tuge erinevates õpikeskkondades. Professionaalne õpetaja teab, *kuidas* õppimise sisu ühendada sellega, *mida* tehakse, *miks* ja *millal* tuleks aineid ja teemasid käsitleda või vältida ning *kus* õppimine aset leiab“ (Szczepanski, 2009, lk 31).

Õuesõpet takistavad tegurid õpetajate nägemuses

Ühe õuesõpet takistava tegurina näevad õpetajad laste tähelepanu hajumist õuekeskkonnas (Hermas, 2009). Võtmesõnadeks siin on *aeg* ja *koht*. Õuetegevuseks õige aja valimine eeldab head koostööd kolleegidega, et ollakse kursis teiste õpetajate tegemiste ja plaanidega. Õpetaja, kes suudab õuetegevuse planeerida sellisele ajale, mis võimaldab lastel segamatult tegutseda, kuid ei vähenda laste vabamängu aega õues, kogeb suurema tõenäosusega edu. Õige koha valik pole samuti õuetegevuse õnnestumiseks väiksema tähtsusega. Lasteaia õueala või lemmikkoht lähiümbrusest on õuetegevuse läbiviimiseks parim seetõttu, et mõjub lastele turvaliselt ja tuttavas paigas eksitavad kõrvalised tegurid laste tundeid ja tähelepanu vähem. Lisaks ei nõua sinna kohaleminek täiendavaid materiaalseid ja ajalisi ressurse.

Õuesõppe rakendamisel on tähtis ka lapsevanemate suhtumine. Erinevad riigid näitavad erinevaid kogemusi. Aaseni, Grindheimi ja Watersi (2009) sõnul on Norra lapsevanemad väga huvitatud sellest, et nende lapsed võimalikult palju õues viibiksid, uskudes, et seeläbi saavad lapsed piisavalt võimalusi positiivse suhtumise kujunemiseks loodusesse ning õuesviibimisse. Norra lapsed viibivad lasteaia päeva jooksul õues keskmiselt 3-5 tundi, seda nii suvel kui talvel ja olenemata ilmast. Jacobseni (2005, viidatud Bentsen et al, 2009) uurimus taani lapsevanemate suhtumisest õuesõppe kasutamisse õppetöös näitas samuti lapsevanemate positiivset meelestatust: hinnati teooria ja praktika kombinatsiooni ning seda, et õues õpetamine suurendas nii heaolutunnet koolis üldiselt, kui ka laste teadmiste taset puudest, loomadest ning sotsiaalsetest suhetest klassis. Inglismaa kogemused (Maynard & Waters, 2007) seevastu näitavad lapsevanemate mitte väga soovivat suhtumist õuesõppe kasutamisse. Sealsed õpetajad kardavad lapsevanemate kaebusi määrdunud või märgade riiete kohta mistõttu, viletsaid ilmastikuolusid ettekäändena kasutades, jäetakse sageli õue minemata. Ka Eestis tuuakse halb ilm tihti põhjuseks, et õue mitte minna (Hermas, 2009; Nordmann, 2009). Kas selle põhjuseks on lastevanemate nurisemine laste määrdunud riiete üle või õpetajate enda mugavus, vajaks veel uurimist.

Vähem tähtis pole ka see, milline on juhtkonnapoolne suhtumine õuesõppe kasutamisse. Kui juhtkond näitab üles positiivset suhtumist, andes õpetajatele võimalusi omandada teadmisi õuesõppe kohta (sise- ja väliskoolitused, kirjandus jms) ning luues vastavaid tingimusi ka õuealadel, siis kasutavad õpetajad suurema tõenäosusega õuesõppe metoodikat ka oma õpetamispraktikas (Nordmann, 2009; Jõesaar, 2009; Hermas, 2009; Raudsik, 2009). Kuid siiski peab soov õuesõppe rakendamiseks tulenema õpetajalt endalt. Vastasel juhul (nõutakse kõrgemalt tasandilt või lasteasutuse juhtkonna poolt) viiakse seda õpetajate poolt läbi täpselt selliste meetoditega nagu siseruumides (Maynard & Waters, 2007) ja õuesõppe kasutegur kujuneb väikseks.

Õuekeskkonnas lastega viibides valmistab õpetajatele muret laste turvalisuse tagamine. See on ka üks põhjus, miks õpetajad eelistavad siseruumides õpetamist (Hermas, 2009). Brügge, Glanz ja Sandell (2008) märgivad, et õpetajatele on oluline kontrolli omamine õpilaste üle. Kuna avar õuekeskkond ei võimalda samaaegselt juhtuvat täielikult kontrolli all hoida, tundub õpetajale õppetöö läbiviimine sisetingimustes lihtsam. Harjumine täieliku kontrolli puudumisega laste üle valmistab õpetajale raskusi (Maynard, 2007) ning selle mõttega harjumiseks vajab õpetaja aega ja kogemusi. Bentsen et al. (2009) väidavad Taani kogemusi kokku võttes samuti, et põhilisi piiranguid õuesõppele seab turvalisuse küsimus.

Looduskeskkonda õppetööd planeerides tuleb õpetajal arvestada, et laste kogemused loodusega võivad olla erinevad - loodus pole kõigi jaoks loomulik keskkond. Kõik lapsed pole harjunud looduses käima, seetõttu tuleb jälgida, et kokkuvõttes jääks kõigile loodusega kokkupuutumisest hea tunne (Brügge, Glanz & Sandell, 2008). McDonald ja McDonald (2002) kirjeldavad kogemusi lastega, kes ei soovinud loodusliku materjaliga eksperimenteerida (tekkis tõrge materjali puudutamisel). Õppides kaaslaste tegutsemist jälgides (sotsiaalne õppimine), said ka need lapsed elamuse ning omandasid teistega võrdselt teadmisi. Mis aga kõige tähtsam, austati lapse soovi ja kokkuvõttes jäi kõigile hea tunne.

Väljatoodud õuesõpet takistavad tegurid on üldiselt siiski küsitavad. Enamus neist on tingitud õpetajate vähesest pädevusest õuesõppe valdkonnas (kuidas planeerida ja läbi viia oma tööd õues). Mõned väljendavad vähest koostööoskust nii kolleegide kui lapsevanematega. Jällegi tõuseb esile koolituste vajalikkus Selleks on tarvis aga ka häid koolitajaid, kes suudavad tuua õpetajateni õuesõppe erilise olemuse ning veenda neid selles, et õues õpetamine on kasutamist vääriv õpetamismeetod.

Õpetajate hoiakud õuesolemise suhtes on otsustavad, sest mõjutavad laste õppimist õuekeskkonnas. „Õpetajad, kes lubavad lastel võtta riske ja on tolerantset nende kriimustuste, märgade saabaste, mudaste riiete ning liiva, kive või muude õuekeskkonnast leitud esemeid täis taskute suhtes, annavad lastele võimaluse terviklikult osaleda õppimises, teha järeldusi ja kogeda seoseid ümbritsevas keskkonnas“ (Aasen et al, 2009, p 11).

Õuesõpe Tallinnas

Tallinna keskkonnahariduse arengukava (2008-2014) keskne eesmärk on saavutada olukord, kus elanikud väärtustavad mitmekesisist keskkonda ja elurikkust, mõistavad looduse ja inimtegevuse seoseid ja käituvad vastustundlikult. Ühtlasi tõdetakse arengukavas, et parimad võimalused inimeste väärtushinnanguid mõjutada on haridussüsteemil. Seega ongi praegu Tallinna laste loodus- ja keskkonnahariduse põhirõhk asetatud lasteaedadele ja koolidele. Huvihariduses leiab loodusharidus vähe väärtustamist. Tallinna Loomaaia direktor Mati Kaal märgib tabavalt, et loodusharidus ei olegi huviharidus klassikalises mõttes: „On suurepärane, kui inimene oskab pilli mängida, joonistada, tantsida, aga kui ta ei oska ega tahagi keskkonda hoida, siis see on katastroof“ (Juurak, 2010, lk 3).

Tallinna keskkonnahariduse arengukavas (2008-2014) tõdetakse praktilise loodusõpetuse hetkeseisu kommenteerides, et koolitunnid pole piisavad selleks, et omandada loodustunnetus, õppida tundma enam levinud liike ja arendada looduses käitumise oskust. Loodusesse minekuks puudub sageli nii transport, asjakohased õppevahendid kui ka

juhtkonna toetus. Lisaks puudub suurel osal õpetajatest vajalikud teadmised ja enesekindlus õuesõppe läbiviimiseks. Paljudes koolides ja lasteaedades takistab õuesõppe läbiviimist asjakohase programmi puudumine.

Ometi on õuesõpe just see õppimisviis, mille läbi on keskkonnateadlikku inimest kõige parem kujundada. Looduse tundmaõppimiseks ei piisa ainult selle vaatlemisest läbi akna ning teleri, arvuti või raamatute läbi. Zooloogi ja publitsisti Aleksei Turovski sõnul aitab internet lastel küll kiiresti areneda, kuid „internet ei initsieeri, ta ainult toestab“ (Turovski, 2010, lk 3). Selleks, et tõeliselt loodusega kontaktis olla, tuleb minna siseruumidest välja, loodusesse. Seda mõtet väljendab ka Tallinna keskkonnahariduse arengukava, milles on suund võetud looduse praktilisele tundmaõppimisele ning maksimaalsele loodusõppe läbiviimisele looduses (§ 7).

Tallinna Ülikooli 2009. aasta bakalaureusetöodes uuriti muuhulgas ka Tallinna lasteaiaõpetajaid seoses õuesõppe kasutamisega õppetöös. Jõesaare (2009) intervjuueeris oma lõputöö tarvis 14. kesklinna lasteaiaõpetajat. Nordmanni (2009) valimi moodustasid 190 Tallinna lasteaiaõpetajat seitsmest erinevast linnaosast ning andmeid koguti ankeetküsitluse teel. Mõlemad tööd tõid esile õpetajate positiivse suhtumise õuesõppesse üldiselt ning valmisoleku selle rakendamiseks, kuid näitasid samas ka õpetajate vähest teadlikkust õuesõppe olemusest (Jõesaar, 2009; Nordmann, 2009).

Õuesõppe mõiste seostub paljudel vastanutel sõnaga õu (Jõesaar, 2009) ning tegevuste läbiviimisega lasteaia õuealal või väljaspool õueala nt metsas, pargis, mere ääres (Nordmann, 2009). Õuesõppe eesmärgidena märgiti kõige enam meeltega kogemist ja looduse avastamist (Nordmann, 2009).

Tallinna lasteaiaõpetajad on teadlikud oma õuesõppealaste teadmiste vähesusest (Jõesaar, 2009; Nordmann, 2009) ning tunnevad end seetõttu õuetegevuste läbiviimisel ebakindlalt (Jõesaar, 2009). Samas tunnevad õpetajad õuesõppe kasutamise vastu huvi, täiendades end selles valdkonnas iseseisvalt teemakohast kirjandust lugedes (Jõesaar, 2009) ning soovivad meelsasti osaleda koolitustel (Jõesaar, 2009; Nordmann, 2009).

Nordmanni (2009) uurimusest selgus, et kõige enam planeerivad õpetajad õuesõpet 1-2 nädalas ning kõige enam kasutavad õuesõppes keele ja kõne valdkonda. Jõesaar (2009) tõi esile, et uuritud õpetajad korraldavad küll lastele õppekäike väljaspool lasteaia õueala, kuid õppekäikude korraldamine ja läbiviimine sõltub lasteaia asukohast.

Õuesõppe läbiviimisel pidasid õpetajad kõige motiveerivamaks lasteaia head asukohta (lähedal mets, park, meri), õpetajate positiivset hoiakut, teadmisi, oskusi, kogemusi ning ilusat õueala koos õpperajaga (Nordmann, 2009).

Suuremaks takistuseks õuesõppe läbiviimisel pidasid õpetajad lasteaia üksluist, väikest liigivaest õueala, halba ilma ning õuemööbli ja õppevahendite puudumist (Nordmann, 2009; Jõesaar, 2009). Nordmanni (2009) uurimusest selgus ka see, et õpetajad vajaksid õuetegevuste läbiviimisel abiks teist õpetajat.

Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid

Eelpool toodud teoreetilistest seisukohtadest õuesõppe kohta tulid muuhulgas välja lasteaeda ümbritseva keskkonna ning õpetajate pädevuse olulisus õuekeskkonna kasutamisel. Käesoleva magistritöö põhieesmärgiks on uurida õuekeskkonna kasutamist mõjutavaid tegureid Tallinna kesklinna ja Nõmme piirkonna lasteaedades lähtuvalt õpetajate ja juhatajate asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal arvamustest ja praktilistest kogemustest. Põhieesmärgi saavutamiseks otsiti vastust järgnevatele uurimisküsimustele:

- 1) Milline on lasteaeda ümbritseva looduskeskkonna mõju õuekeskkonna kasutamisele õpetajate seas?
- 2) Kas õuesõppealaste koolituste läbimine tagab sagedama ning mitmekesisema tegevuste läbiviimise õuekeskkonnas õpetaja poolt ning annab õpetajatele suurema pädevuse antud valdkonnas?
- 3) Kas õpetajad ja juhataja asetäitjad õppe- ja kasvatustöö alal näevad õuesõppe läbiviimiseks vajalikke tingimusi sarnaselt?
- 4) Kas lasteaia juhtkonna poolt loodud tingimused õuesõppeks tagavad õueruumi sagedasema ja mitmekesisema kasutamise planeeritud õppe- ja kasvatustöös?

Uurimisküsimustele toetudes püstitati töös järgmised hüpoteesid:

1. Õuekeskkonda kasutavad oma planeeritud õppe- ja kasvatustöös enam soodsamas looduslikus keskkonnas asuvad lasteaiad (Brügge, Glantz & Sandell, 2008, Raudsik, 2009).
2. Õuesõppealast koolitust saanud õpetajad kasutavad õuesõpet oma töös sagedamini ning mitmekesisemalt ja on pädevamad õuesõppega seotud temaatikas (Szczepanski, 2006; Keerbergh, 2006; Nundy, Dillon & Dowd, 2009).
3. Õpetajad ja juhataja asetäitjad õppe- ja kasvatustöö alal näevad õuesõppeks vajalikke tingimusi sarnaselt ja juhtkonna poolt loodud tingimused õuesõppeks tagavad

õuekeskkonna sagedasema ning mitmekesisema kasutamise planeeritud õppe- ja kasvatustöös (Keerberg, 2006; Nordmann, 2009).

Metoodika

Valim

1) Küsitlus juhataja asetäitjatele õppe- ja kasvatustöö alal

Võttes aluseks lasteaedasid ümbritseva keskkonna erinevus, moodustati üks osa valimist Tallinna Nõmme linnaosas (soodsamas looduslikus keskkonnas) töötavatest ning teine osa Tallinna kesklinnas (vähem soodsamas looduslikus keskkonnas) töötavatest juhataja asetäitjatest õppe- ja kasvatustöö alal. Soodsama loodusliku keskkonnana peeti silmas lasteaia paiknemist äärelinnas, looduslike paikade läheduses. Vähem soodsama loodusliku asukoha all peeti silmas lasteaia paiknemist kesklinnas, looduslikest paikadest kaugel. Esialgu arvestati valimisse kõik eelnimetatud piirkondade eesti ja eesti/vene õppekeelega munitsipaallasteaiad. Kokku on Nõmme linnaosas 9 eestikeelset ja 2 eesti/vene õppekeelega lasteaeda ja kesklinna piirkonnas on need numbrid vastavalt 24 ja 2 (allikas: Tallinna Haridusamet). Nõmme linnaosas jaotati laiali 9 ankeeti, kuna üks lasteaed oli hetkel remondis ja üks polnud selleks hetkeks veel avatud ning tagasi saadi täidetult kõik 9 ankeeti. Kesklinna piirkonnas nõustus küsitluses osalema 21 lasteaeda ja jaotati laiali 21 ankeeti, täidetult saadi tagasi 19 ankeeti. Esimese küsitluse lõplik valimi suurus on ära toodud tabelis 1.

Tabel 1. Juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal küsitluses osalenute arv (N)

Vastaja linnaosa	N
Kesklinn	19
Nõmme	9
Linnaosad kokku	28

Nõmme linnaosas moodustas osalejate arv 90% ja kesklinnas 73% esialgsest valimisse arvatud lasteaedadest.

2) Küsitlus lasteaiaõpetajatele

Teine küsitlus oli suunatud lasteaiaõpetajatele, kes tegelesid lastega vanuses 5-7 aastat. Lasteaiaõpetajate valim moodustati nendest Tallinna Nõmme linnaosa ja kesklinna lasteaedades töötavatest pedagoogidest, mille juhataja asetäitjad õppe- ja kasvatustöö alal

esimeses küsitluses osalesid. Võrreldes esimeses küsitluses osalenud lasteaedade, jäid teisest küsitlusest eemale seitse lasteaeda – 5 kesklinna ja 2 Nõmme linnaosast -, sest nende õpetajad ei soovinud küsitluses osaleda. 60-st laiali jagatud ankeetküsitlusest tagastati täidetult 57. Mõned tagastatud ankeedid olid täidetud mittetäielikult ja seega erinevad tulemustes ära toodud vastajate arvud mõneti vastajate üldarvust. Vastajate arvu jagunemine linnaosade kaupa on ära toodud tabelis 2.

Tabel 2. Lasteaiaõpetajate küsitluses osalenute arv (N)

Vastaja linnaosa	N
Kesklinn	33
Nõmme	24
Linnaosad kokku	57

Protseduur

Nii esimese kui ka teise küsitluse puhul toimetati ankeedid isiklikult kõikidesse lasteaedadesse ja korjati uuesti ka kokku. Teise küsitluse puhul võeti enne ankeetide kohaletoimetamist e-maili teel ühendust lasteaedade juhatajatega, paludes nõusolekut õpetajate osalemiseks.

Mõõtvahendid

Uurimistöö andmekogumisinstrumentiks valiti ankeetküsitlus. Kaks ankeetküsitlust – üks lasteaedade juhataja asetäitjatele õppe- ja kasvatustöö alal (Lisa 1) ja teine lasteaiaõpetajatele (Lisa 2) - koostati töö autori poolt koostöös juhendajaga. Õpetajate ankeetküsitluse koostamisel lähtuti uuest koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008) ja A. Jõgiaasa magistritööst (Jõgiaas, 2006). Ankeetküsitluste koostamisel peeti oluliseks, et küsimused oleksid vastajale arusaadavad ja ankeedi täitmine ei võtaks vastajalt liiga palju aega. Mõlemas ankeetküsitluses küsiti hinnanguid 2008. aasta kohta. Üks küsimus on mõlemas ankeetküsitluses ühesugune (esimeses ankeedis küsimus number 9, teises küsimus number 12), et paremini võrrelda õpetajate seisukohti juhataja asetäitjatega õppe- ja kasvatustöö alal.

Ankeetküsitlus lasteaedade juhataja asetäitjatele õppe- ja kasvatustöö alal koostati märtsis 2008 ja viidi läbi mais-juunis 2008. Ankeeti testiti eelnevalt ühes lasteaias. Pilootankeet töötas ja seetõttu muudatusi ei tehtud. Seejärel jagati küsimustikud laiali teistesse valimisse arvatud lasteaedadesse. Ankeetküsitlus sisaldas endas kümmet küsimust: kahte üldist küsimust, kuute valikuvariantidega küsimust, ühte küsimust 5-astmelisel Likerti skaalal

hindamiseks ja ühte avatud küsimust. Osa küsimusi sisaldasid ka täpsustamisvõimalust.

Ankeetküsitlus lasteaiaõpetajatele koostati oktoobris 2008 ja viidi läbi jaanuaris-märtsis 2009. Lasteaiaõpetajatele mõeldud küsimustikus oli 13 küsimust: kolm üldist küsimust, kaks avatud küsimust, kolm 5-astmelisel Likerti skaalal hinnatavat küsimust ning viis valikuvariantidega küsimust. Osa küsimusi sisaldasid ka täpsustamisvõimalust.

Tulemused

Saadud andmeid töödeldi statistilise andmetöötluspaketi SPSS 18,0 ja programmi MS Office Excel 2007 abil ning tabelite tegemiseks kasutati programmi MS Office Word 2007. Tulemuste usaldatavust kontrolliti Mann-Whitney U testiga.

Esimene hüpotees

Õuekeskkonda kasutavad oma planeeritud õppe- ja kasvatustöös enam soodsamas looduslikus keskkonnas asuvad lasteaiad.

Esimese hüpoteesi kontrollimiseks võrreldi lasteaiaõpetajate poolt planeeritud õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise sagedust õuekeskkonnas 2008. aasta sügisperioodil (1) ja erinevate tegevusliikide planeeritult läbiviimise sagedust 2008. aasta jooksul (2). Grupeeriva tunnuseks kasutati mõlemas võrdluses lasteaia asukohta.

(1) Lasteaia asukoht ja planeeritud õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise sagedus õuekeskkonnas

Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise sagedused olid ankeedis esitatud sõnalise skaalana (1-2 korda poole aasta jooksul; 1-2 korda kuus; 1-2 korda nädalas; kuidagi teisiti). Statistilise analüüsi teostamiseks kodeeriti need töö koostaja poolt numbrilisteks 1-4-ni. Analüüsist jäeti välja vastusevariandi 4 valinud vastajad (*kuidagi teisiti*, N=5), kuna seal nimetatud valikuid polnud võimalik ühildada ühegi etteantud sagedusjaotusega. Test näitas erinevust Tallinna kesklinna ja Nõmme linnaosa õpetajate planeeritud õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise sageduses õuekeskkonnas 2008. aasta sügisperioodil ($U=165,5$; $p<0,05$). Tabelis 3 on näha, et kesklinna õpetajad nimetasid enim sagedust 1-2 korda kuus (51,7%) ning Nõmme õpetajad sagedust 1-2 korda nädalas (87%).

Tabel 3. Õpetajate poolt planeeritud õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise sagedus õuekeskkonnas 2008 a. sügisperioodil

		Õpetajate hulk (% linnaosa valimist)				
		Sagedus				
Lasteaia (N*)	asukoht	1-2 korda poolaastas (1)	1-2 korda kuus (2)	1-2 korda nädalas (3)	Mood	Mediaan
Kesklinn (29)		3 (10,3%)	15 (51,7%)	11 (37,9%)	2	2
Nõmme (23)			3 (13%)	20 (87%)	3	3

*Vastajate arv

Variandi *kuidagi teisiti* valis 5 inimest. Teistsuguste variantidena nimetati Nõmme õpetaja poolt: *kasutan õuesõpet iga päev* ning kesklinna õpetajate poolt: *kuus on planeeritud nädal õuesõpet; õuesõppe läbiviimise sagedus oleneb nädalateemast; 1-2 tegevust nädalas kevad-suvi-sügis, 1-2 tegevust kuus talvel ning 1-2 tegevust poole aasta jooksul ühisürituste näol.*

Juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal küsitluse vastustest selgus ka Nõmme lasteaedade üldine suurem aktiivsus õuesõppega seotud tegevustes: 7-st uuringus osalenud lasteaiast oli viimase paari aasta jooksul erinevatel õuesõppimisega seotud üritustel või projektides osalenud 6 lasteaeda. 14-st kesklinna linnaosa uuringus osalenud lasteaedadest oli seda teinud 8. Õuesõppealast koostööd teiste oma piirkonna lasteaedadega teeb Nõmmel 7-st lasteaiast 5 ja kesklinnas 14-st lasteaiast 7 lasteaeda.

(2) Lasteaia asukoht ja erinevate tegevusliikide läbiviimise sagedus õuekeskkonnas

Küsimus õpetajate poolt planeeritult õuekeskkonnas läbiviidud erinevate tegevusliikide sageduse kohta oli ankeedis esitatud sõnalise skaalana (*pole üldse läbi viinud, harvem kui korra kuus ja sagedamini kui korra kuus*) ning kodeeriti analüüsi teostamiseks numbriliseks 1-3-ni tõusva sagedusega. Tabelis 5 on ära toodud tegevusliikide läbiviimise sagedus linnaosade võrdluses.

Tulemused näitasid erinevusi kuulamise ja kõnelemise tegevuste läbiviimise sageduses ($U=248,5$; $p<0,05$) ning võrdlemise ja arvutamise tegevuste läbiviimise sageduses ($U=202,0$; $p<0,05$). Teiste tegevusliikide läbiviimise sageduses testimisel olulist erinevust ei leitud. Nii kuulamise ja kõnelemise kui võrdlemise ja arvutamise tegevusi viidi 2008. aastal õuekeskkonnas planeeritult sagedamini läbi Nõmme piirkonna lasteaiaõpetajate poolt. Väike erinevus leiti ka vaatlemise ja uurimise tegevuste läbiviimisel, mida Nõmme linnaosa õpetajatest viib 1-2 korda nädalas läbi 95,8% ja kesklinna õpetajatest sama sagedusega 78,8%.

Mõlemas linnaosas oli suur arv õpetajaid (Nõmmel 10, kesklinnas 9), kes ei olnud vaadeldud perioodi jooksul õuekeskkonnas üldse läbi viinud lugemise ja kirjutamise tegevusi.

Tabel 4. Lasteaiaõpetajate poolt õuekeskkonnas planeeritult läbiviidud erinevate tegevusliikide sagedused vastajate arvude ja keskmiste väärtustena

Tegevuse liik	Linnaosa (N*)	Õpetajate hulk Sagedus			Mood (%) valikutest)	Mediaan
		Pole üldse läbi viinud (1)	Harvem, kui korra kuus (2)	Sagedamini, kui korra kuus (3)		
Kuulamine ja kõnelemine	Kesklinn (31)	3	17	11	2 (51,5%)	2
	Nõmme (23)	1	7	15	3 (62,5%)	3
Võrdlemine ja arvutamine	Kesklinn (30)	3	20	7	2 (60,6%)	2
	Nõmme (23)		9	14	3 (58,3%)	3
Vaatlemine ja uurimine	Kesklinn (32)		6	26	3 (78,8%)	3
	Nõmme (24)		1	23	3 (95,8%)	3
Kunsti-tegevused	Kesklinn (32)	4	22	6	2 (66,7%)	2
	Nõmme (24)	3	17	4	2 (70,8%)	2
Lugemine ja kirjutamine	Kesklinn (31)	9	20	2	2 (60,6%)	2
	Nõmme (24)	10	11	3	2 (45,8%)	2

*Vastajate koguarv oli kesklinnas 33 ja Nõmmel 24, erinevus vastajate koguarvudest tuleneb puuduvatest vastustest

Teine hüpotees

Õuesõppealast koolitust saanud õpetajad kasutavad õuesõpet oma töös sagedamini ning mitmekesisemalt ja on pädevamad õuesõppega seotud temaatikas.

Teise hüpoteesi raames vaadeldi õpetajate õueõppealases koolituses osalemist (1) ning võrreldi õuetegevuste läbiviimise sagedust (2), erinevate tegevusliikide õuekeskkonnas läbiviimise sagedust (3), õuesõppe olemuse mõistmist (4), õuekeskkonnas läbiviidavate õppe- ja kasvatustegevuste kasuteguritele antud hinnanguid (5), õpetajate poolt enesele antud hinnanguid õuesõppe teoorias ja praktikas orienteerumisele (6) ning õpetajate poolt nimetatud õuesõppe läbiviimist raskendavaid tingimusi (7). Kõikide võrdluste puhul kasutati grupeeriva tunnuseks õuesõppealaste koolituse läbimist.

(1) Õpetajate õuesõppealases koolituses osalemine

Õuesõppealast koolitust oli kõigist vastajatest (N=57) saanud 20 õpetajat (35% vastajatest) ja polnud saanud 36 õpetajat (63% vastajatest), ühel vastajal oli vastus puudu. Kesklinnas töötavatest õpetajatest oli õuesõppealast koolitust saanud 9 õpetajat 33-st (27%). Nõmme linnaosas oli see arv vastavalt 11 õpetajat 24-st (46%).

Koolitajatena nimetati MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskust HARED, Tallinna Pedagoogilist Seminari, Tallinna Ülikooli, Tartu „Tõruke“ koolituskeskust, Tallinna Loomaaeda ning koolitajaid E. Laanvee ja L. Mehikas. Üks vastaja oli õuesõppealast koolitust saanud Soomes Oulu Ülikoolis. Õpetajad hindasid koolituste juures enam just sealt saadud praktilisi oskusi ja metoodilisi materjale.

(2) Õuesõppealase koolituse läbimine ja õuetegevuste läbiviimise sagedus

Õuetegevuste sagedustest kasutati analüüsimisel valikuid 1-3 (1-2 korda poolaastas, 1-2 korda kuus, 1-2 korda nädalas) ning jäeti välja valik 4 (kuidagi teisti, N=5). Analüüs teostati 51 vastaja vastuste põhjal. Test ei näidanud erinevust planeeritud õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise sageduses õuekeskkonnas koolitust saanud ja koolitust mittesaanud õpetajate vahel ($U=268,0$; $p>0,05$). Tabelist 5 on näha, et koolitust saanud õpetajatest viis 1-2 korda nädalas planeeritud tegevusi õuekeskkonnas läbi 68,4% ja koolitust mittesaanud õpetajatest 56,3%.

Tabel 5. Õuesõppealast koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate planeeritud õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise sagedus 2008. aasta sügisperioodil

Õpetajate hulk (% grupist)					
Sagedus					
Õuesõppealaste koolituste läbimine (N*)	1-2 korda poolaastas (1)	1-2 korda kuus (2)	1-2 korda nädalas (3)	Mood	Mediaan
Ei (32)	2 (6,3%)	12 (37,5%)	18 (56,3%)	3	3
Ja (19)	1 (5,3%)	5 (26,3%)	13 (68,4%)	3	3

*Vastajate arv, vastajate koguarvust (N=56) on puudu valiku 4 (kuidagi teisiti) teinud vastajad (N=5)

(3) Õuesõppealase koolituse läbimine ja erinevate tegevusliikide läbiviimise sagedus

Erinevate tegevusliikide läbiviimise sagedused õuekeskkonnas on arvuliselt, protsentidena ja keskmiste väärtustena koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate võrdluses ära toodud tabelis 6. Test näitas erinevust kuulamise ja kõnelemise tegevuste läbiviimise sageduses ($U=227,0$; $p<0,05$). Koolitust saanud õpetajatest viis 68,4% kuulamise ja kõnelemise tegevusi läbi 1-2 korda nädalas. Koolitust mittesaanud õpetajatest viis 52,9% sama tegevusliiki läbi 1-2 korda kuus. Teiste tegevusliikide läbiviimise sageduses testimisel erinevust ei leitud. Koolitust mittesaanud õpetajatest viisid 2008. aastal õuekeskkonnas sagedamini, kui korra kuus läbi võrdlemise ja arvutamise tegevusi 43,8% (võrreldavas grupis

30%) ja kunstitegevusi 22,9% (võrreldavas grupis vastavalt 10%) vastajatest. Koolitust saanud õpetajatest peaaegu pooled vastajad ei viinud eelnimetatud ajavahemikus lugemise ja kirjutamise tegevusi üldse läbi.

Tabel 6. Erinevate tegevusliikide läbiviimise sagedus õuekeskkonnas 2008. aastal õuesõppealast koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate võrdluses

Õpetajate hulk (% grupist)						
Tegevuse liik	Õuesõppealase koolituse läbimine (N*)	Sagedus			Mood	Mediaan
		Pole üldse läbi viinud (1)	Harvem, kui korra kuus (2)	Sagedamini, kui korra kuus (3)		
Kuulamine ja kõnelemine	Ei (34)	3 (8,8%)	18 (52,9%)	13 (38,2%)	2	2
	Ja (19)	1 (5,3%)	5 (26,3%)	13 (68,4%)	3	3
Võrdlemine ja arvutamine	Ei (32)	2 (6,3%)	16 (50%)	14 (43,8%)	2	2
	Ja (20)	1 (5%)	13 (65%)	6 (30%)	2	2
Vaatlemine ja uurimine	Ei (35)		5 (14,3%)	30 (85,7%)	3	3
	Ja (20)		2 (10%)	18 (90%)	3	3
Kunsti-tegevused	Ei (35)	4 (11,4%)	23 (65,7%)	8 (22,9%)	2	2
	Ja (20)	3 (15%)	15 (75%)	2 (10%)	2	2
Lugemine ja kirjutamine	Ei (34)	10 (29,4%)	20 (58,8%)	4 (11,8%)	2	2
	Ja (20)	9 (45%)	10 (50%)	1 (5%)	2	2

*Vastajate koguarv oli: Ei (N=36), Ja (N=20), vastajate arvu erinevus koguarvudest tuleneb puuduvatest vastustest

(4) Õuesõppealane koolitus ja õuesõppe olemuse mõistmine

Küsimus õuesõppe olemuse kohta oli ankeetküsitluses esitatud avatud küsimusena. Analüüsi teostamiseks grupeeriti õpetajate vastused töö autori poolt vastavalt vastustes sisalduvatele õuesõpet iseloomustavatele märksõnadele: *koht, meel, tegu, lugu* ja *iva* (Sarv & Vilbaste, 2008). Gruppe moodustati kokku 5 ja nende moodustamise kriteeriumid koos näidetega on toodud ära tabelis 7. Õuesõppe olemust paremini mõistvateks õpetajateks loeti need, kelle vastustes esines vähemalt 2 eelloetletud õuesõppe olemust iseloomustavatest märksõnadest, kusjuures üks neist pidi olema *koht* (grupid 4 ja 5).

Tabel 7. Õpetajate vastustest õuesõpe olemuse kohta moodustatud grupid

Grupp	Grupi moodustamise kriteeriumid	Näited õpetajate poolt antud vastustest
Grupp 1	Vastaja pole vastust andnud	
Grupp 2	Vastajapoolses vastuses sisalduvad märksõnad <i>tegu</i> või <i>meel</i> , kuid antud vastus ei viita otseselt õuesõppele	Näide 1: <i>Lapse teadmiste kasvatamist ja loogilise mõtlemise, jutustamisoskuse arendamine.</i> Näide 2: <i>Tegevused viiakse läbi tunnetusmeelte – maitsmine, katsumine, haistmine.</i>
Grupp 3	Vastajapoolses vastuses sisalduvad märksõnad <i>koht</i> või <i>tegu</i> ja antud vastus võimaldab seda siduda õuesõppega	Näide 1: <i>Õppekasvatustöö viiakse läbi õues.</i> Näide 2: <i>Looduse ja ilmavaatluse tegevusi. Erinevaid katseid. Joonistamist, värvimist, voolimist loodusteemadel. Loodusliku materjali kasutamist. Puude, lindude, taimedega tutvumist.</i>
Grupp 4	Vastajapoolses vastuses sisalduvad märksõnad <i>koht</i> ja <i>tegu</i>	Näide 1: <i>Mina mõistan õuesõppimise all seda, et lastega tegutsetakse – uuritakse ja avastatakse, õpitakse midagi – õues... Looduses, mitte klassiruumis ja laua taga. Pean seda õuesõppimist toredaks vahelduseks.</i> Näide 2: <i>Uurimine, vaatlemine, õppimine toimub rühmavälises keskkonnas, kas õues, pargis või teistes ruumides.</i>
Grupp 5	Vastajapoolses vastuses sisalduvad märksõnad <i>koht</i> , <i>tegu</i> ja/või <i>meel</i> ja/või <i>lugu</i>	Näide 1: <i>Õues saab suunata lapsi märkama ümbritsevat loodust ja seda seostada juba omandatud teadmistega. Last saab suunata ja õpetada meisterdama looduslikest materjalidest.</i> Näide 2: <i>Laps omandab teadmised looduses, loodusliku materjaliga, uurides, katsetades, vaadeldes, tunnetades, nuusutades, katsudes.</i>

Õpetajate vastuste jagunemine gruppidesse koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate võrdluses on ära toodud tabelis 8. Vastused õuesõppe olemuse ja mõistmise kohta ei näidanud olulist erinevust õuesõppe olemuse mõistmisel koolitust saanud ja koolitust mittesaanud õpetajate vahel ($U=301,0$; $p>0,05$). Nii koolitust saanud kui mittesaanud õpetajate vastustest liigitus üle poolte gruppidesse 4 ja 5, vastavalt 16 ja 21. Koolitust mittesaanud õpetajate vastuseid liigitus koolitust saanud õpetajate vastustest enam gruppidesse 1-3 ja 5.

Tabel 8. Õuesõppe koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate vastuste arvuline jagunemine õuesõpet iseloomustavatesse vastusegruppidesse koos keskmiste väärtustega

Õuesõppealase koolituse läbimine (N*)	Õpetajate hulk Vastusegrupp					Mood	Mediaan	Standard- hälve
	1	2	3	4	5			
Ja (20)	1	1	2	13	3	4	4	0,95
Ei (36)	2	5	8	15	6	4	4	1,12

*Vastajate arv grupis

(5) Õuesõppe koolitus ja hinnangud õuesõppe kasuteguritele

Õpetajate ankeetküsitlus sisaldas loetelu õuesõppest tulenevatele kasuteguritele, mida õpetajatel paluti hinnata 5-pallisel Likerti skaalal (1- *ei ole nõus* kuni 5- *täiesti nõus*). Mõne teguri puhul oli vastajal hinnang andmata jäetud, seetõttu võib vastajate arv kohati erineda koolituse kohta vastanud õpetajate (N=56) koguarvust.

Õuesõppe kasutegurid, mis soodustavad laste arengut.

Tabelis 9 on ära toodud õpetajate hinnangud laste arengut soodustavatele õuesõppe kasuteguritele. Testimisel ei leitud ühegi kasuteguri hinnangute puhul erinevust õuesõppealast koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate gruppide vahel. Enamusele kasuteguritest anti mõlema õpetajate gruppide poolt hinnanguid *pigem olen nõus* ja *täiesti nõus* ning mõlema grupi moodid ja mediaanid olid sarnased. Koolitust mittesaanud õpetajate poolt anti hinnangut *pigem ei ole nõus* kolme kasuteguri puhul: *tervisele kasulik*, *võimaldab lastel rohkem liikuda* ja *aitab lastes kujundada loodussäästlikku suhtumist* ning võrreldavast grupist rohkem anti nende poolt ka hinnangut *ei oska öelda*. Mõlema grupi poolt anti kõige vähem hinnangut *täiesti nõus* kasutegurile *toetab laste sotsiaalset ja emotsionaalset arengut*.

Tabel 9. Õuesõppe koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate poolt antud hinnangud õuesõppe kasuteguritele, mis soodustavad laste arengut

		Õpetajate hulk (% grupist)					
Kasutegur	Koolitust saanud (N*)	Hinnang					Mood/ mediaan
		Ei ole üldse nõus (1)	Pigem ei ole nõus (2)	Ei oska öelda (3)	Pigem olen nõus (4)	Täiesti nõus (5)	
Tervisele kasulik	Ei (34)		1 (2,9%)		4 (11,8%)	29 (85,3%)	5/5
	Ja (20)				2 (10%)	18 (90%)	5/5
Võimaldab lastel rohkem liikuda	Ei (34)		2 (5,9%)			32 (94,1%)	5/5
	Ja (20)			1 (5%)	2 (10%)	17 (85%)	5/5
Võimaldab lastel rohkem praktiliselt tegutseda	Ei (34)			1 (2,9%)	4 (11,8%)	29 (85,3%)	5/5
	Ja (20)				3 (15%)	17 (85%)	5/5
Pakub lastele vahetut ja otsest kogemust	Ei (33)				2 (6,1%)	31 (93,9%)	5/5
	Ja (20)				2 (10%)	18 (90%)	5/5
Avardab laste silmaringi	Ei (34)				2 (5,9%)	32 (94,1%)	5/5
	Ja (20)				2 (10%)	18 (90%)	5/5
Aitab lastes kujundada loodussäästlikku suhtumist	Ei (34)		1 (2,9%)		1 (2,9%)	32 (94,1%)	5/5
	Ja (20)				3 (15%)	17 (85%)	5/5
Toetab laste sotsiaalset ja emotsionaalset arengut	Ei (34)			4 (11,8%)	7 (20,6%)	23 (67,6%)	5/5
	Ja (20)			1 (5%)	8 (40%)	11 (55%)	5/5

*Vastajate arv grupis. Vastajate koguarv gruppides oli: Ei (N=36), Ja (N=20), vastajate arvude erinevus koguarvudest tuleneb puuduvatest vastustest.

Õuesõppe kasutegurid, mis soodustavad õpetaja tööd ja professionaalset arengut.

Tabelis 10 on ära toodud õpetajate hinnangud õuesõppe kasuteguritele, mis soodustavad õpetajate tööd ja professionaalset arengut. Testimisel ei leitud ühegi kasuteguri puhul erinevust õuesõppealast koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate gruppide vahel. Keskmiste näitajate võrdlemisel leiti erinevus moodide ja mediaanide väärtustes kahe kasuteguri puhul.

Tabel 10. Õuesõppe koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate poolt antud hinnangud õuesõppe kasuteguritele, mis soodustavad õpetaja tööd ja professionaalset arengut

Õpetajate hulk (% grupist)							
Kasutegur	Koolitust saanud (N*)	Hinnang					Mood/ mediaan
		Ei ole üldse nõus (1)	Pigem ei ole nõus (2)	Ei oska öelda (3)	Pigem olen nõus (4)	Täiesti nõus (5)	
Võimaldab objekte ja nähtusi tutvustada audentses keskkonnas	Ei (32)			1 (2,9%)	1 (2,9%)	32 (94,1%)	5/5
	Ja (20)				2 (10%)	18 (90%)	5/5
Võimaldab õpetajal tegevust huvitavamalt läbi viia	Ei (33)			3 (9,1%)	4 (12,1%)	26 (78,8%)	5/5
	Ja (19)				6 (31,6%)	13 (68,4%)	5/5
Annab õpetajale parema võimaluse käsitletava õpetamiseks	Ei (34)			2 (5,9%)	10 (29,4%)	22 (64,7%)	5/5
	Ja (20)			2 (10%)	6 (30%)	12 (60%)	5/5
Võimaldab õpetajal paremini lapsi tegevusse haarata	Ei (34)		4 (11,8%)	3 (8,8%)	10 (29,4%)	17 (50%)	5/4,5
	Ja (20)		1 (5%)	2 (10%)	11 (55%)	6 (30%)	4/4
Arendab õpetaja professionaalsust	Ei (34)			7 (20,6%)	9 (26,5%)	18 (52,9%)	5/5
	Ja (20)				8 (40%)	12 (60%)	5/5
Võimaldab tulemuslikumalt saavutada õppe- ja kasvatustegevuste eesmäärke	Ei (34)			5 (14,7%)	13 (38,2%)	16 (47,1%)	5/4
	Ja (19)			3 (15,8%)	6 (31,6%)	10 (52,6%)	5/5
Võimaldab säästvat arengut toetava hariduse eesmäärke realiseerida	Ei (33)			4 (12,1%)	12 (36,4%)	17 (51,5%)	5/5
	Ja (20)			1 (5%)	8 (40%)	11 (55%)	5/5

*Vastajate arv grupis. Vastajate koguarv gruppides oli: Ei (N=36), Ja (N=20), vastajate arvude erinevus koguarvudest tuleneb puuduvatest vastustest.

Kasuteguri *õuesõpe võimaldab õpetajal lapsi paremini tegevusse haarata* puhul jaotusid mõlema õpetajate grupi hinnangud skaalal kõige laiemalt. Koolitust mittesaanud õpetajate vastuste hulgas oli võrreldavast grupist rohkem hinnanguid *täiesti nõus* (vastavalt 50% ja 30%). Kasuteguri *õuesõpe võimaldab tulemuslikumalt saavutada õppe- ja kasvatustegevuste eesmäärke* puhul oli koolitust saanud õpetajate vastuste hulgas võrreldavast grupist mõnevõrra rohkem hinnanguid *täiesti nõus* (vastavalt 52,6% ja 47,1%). Kasuteguri *võimaldab õpetajal tegevust huvitavamalt läbi viia* puhul oli koolitust mittesaanud õpetajate

vastuste hulgas võrreldavast grupist rohkem antud hinnanguid *täiesti nõus* (vastavalt 78,8% ja 68,4%).

Muude kasuteguritena nimetasid õpetajad: *õuesõpe on vaheldus igapäevasele tegevusele, õuesõpe on lastele huvitav ja praktiline ning õuesõpe tekitab tohutut loovust.*

(6) Õuesõppe koolitus ja õpetajate enesehinnangud õuesõppe temaatikas orienteerumisele ja praktilisele kasutamisoskusele

Testimisel võeti aluseks õuesõppe koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate poolt enesele antud hinnangud 5- pallisel Likerti skaalal. Hinnanguid anti kindlustundele õuesõppimises, kindlustundele õuekeskkonnas lastega töötades ja õuesõppe metoodilistele oskustele. Tabelis 11 on ära toodud õpetajate enesehinnangud arvude ja protsentidena ning koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate gruppide keskmiste väärtustena.

Tabel 11. Koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate enesehinnangud õuesõppe valdkonnas orienteerumisele, töötamisele ja metoodilistele oskustele

		Õpetajate hulk (% grupist)					
Mida hinnatakse	Koolitust saanud (N*)	Hinnang					Mood/ mediaan
		Puudub täiesti (1)	Pigem puudub (2)	Ei oska öelda (3)	Pigem olemas (4)	Täiesti olemas (5)	
Enda kindlustunne õuesõppimises	Ei (36)		3 (8,3%)	6 (16,7%)	21 (58,3%)	6 (16,7%)	4/4
	Ja (20)			3 (15%)	10 (50%)	7 (35%)	4/4
Enda kindlustunne õuekeskkonnas lastega töötades	Ei (36)		2 (5,6%)	5 (13,9%)	19 (52,8%)	10 (27,8%)	4/4
	Ja (20)		1 (5%)	3 (15%)	10 (50%)	6 (30%)	4/4
Enda metoodilised oskused õuekeskkonnas lapsi õpetades	Ei (36)		6 (16,7%)	12 (33,3%)	14 (38,9%)	4 (11,1%)	4/3,5
	Ja (20)		2 (10%)	3 (15%)	11 (55%)	4 (20%)	4/4

*Vastajate arv grupis.

Testid ei näidanud olulist erinevust õuesõppealast koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate gruppide hinnangutes, kuid tabelist on näha, et õuesõppealast koolitust saanud õpetajad hindavad kõrgemalt nii oma kindlustunnet õuesõppimises kui ka metoodilisi oskusi õuekeskkonnas lapsi õpetades. Koolitust mittesaanud õpetajad andsid kõigi kolme teguri puhul rohkem hinnanguid *pigem puudub* ja *ei oska öelda* ning hindasid kolmest hinnatavast

kõige madalamalt enda metoodilisi oskusi õuekeskkonnas lapsi õpetades (pooled vastajatest andsid hinnangu pigem puudub või ei oska öelda).

(7) Õuesõppekoolitus ja raskused õuesõppe elluviimisel

Küsimus õuesõppe rakendamisega seotud raskuste kohta oli ankeedis esitatud avatud küsimusena. Sellele anti vastus 52-e õpetaja poolt, neist 18 õpetajat oli saanud õuesõppealast koolitust, 33 ei olnud saanud koolitust ning ühel vastajal oli koolitus märkimata. 7 õpetajat leidsid, et nemad raskusi ei näe, neist 5 olid koolitust mittesaanud õpetajad. Koolitust mittesaanud õpetajad märkisid võrreldavast grupist rohkem asukoha, laste, materiaalsete ning metoodiliste vahendite vähesuse ja õuealaga seotud raskusi. Koolitust saanud õpetajatele valmistas võrreldavast grupist enam raskusi õpetaja tööga seotud teemadering (planeerimine ja koostöö).

Kolmas hüpotees

Õpetajate ja juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal arvamused õuesõppeks vajalike tingimuste suhtes on sarnased ja juhtkonna soosiv hoiak tagab õuesõppe sagedasema ning mitmekesisema kasutamise õpetajate poolt.

Kolmanda hüpoteesi raames võrreldi juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal ja õpetajate hinnanguid õuekeskkonnas tegevuste planeerimist ja läbiviimist parendavate tingimuste olulisusele (1) ning vaadeldi lasteaia juhtkonna poolt õuesõppe läbiviimiseks loodud spetsiaalsete tingimuste mõju õpetajate õuesõppe üldisele (2) ning mitmekesisele kasutamisele (3).

(1) Juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal ja õpetajate hinnangud õuekeskkonnas tegevuste planeerimist ja läbiviimist parendavate tingimuste olulisusele

Tingimusi oli ankeedis loetletud 10. Hinnang anti vastajate poolt 5-pallisel Likerti skaalal, kus 1 tähendas valikut *ei ole üldse oluline* ja 5 valikut *väga oluline*. Vastajatel oli võimalus lisada ka omapoolseid variante. Võrreldavate gruppide poolt antud hinnangud on arvude, protsentide ja keskmiste väärtustena ära toodud tabelis 12.

Testimisel leiti oluline erinevus tingimuse väiksem laste arv rühmades ($U=422,0$; $p<0,05$) hinnangutes. Õpetajate grupist pidas seda tingimust *oluliseks* või *väga oluliseks* 80% (võrreldavas grupis 43%).

Tabel 12. Juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal ja õpetajate hinnangud õuekeskkonnas tegevuste planeerimist ja läbiviimist parendavate tingimuste olulisusele

		Vastajate hulk (% grupist)					
Parendav tingimus	Grupp* (N**)	Hinnang					Mood/ mediaan
		Ei ole üldse oluline	Vähem oluline	Ei oska öelda	Oluline	Väga oluline	
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
Õpetajate sellealase vastava koolituse läbimine	J (28)		3 (10,7%)	1 (3,6%)	16 (57,1%)	8 (28,6%)	4/4
	Õ (55)	2 (3,6%)	7 (12,7%)	2 (3,6%)	25 (45,5%)	19 (34,5%)	4/4
Materiaaltehni- lise baasi olemasolu õuesõppeks	J (28)		3 (10,7%)	2 (7,1%)	18 (64,3%)	3 (10,7%)	4/4
	Õ (56)		12 (21,4%)	1 (1,8%)	29 (51,8%)	14 (25%)	4/4
Õpetajate entusiasm	J (28)				6 (21,4%)	22 (78,6%)	5/5
	Õ (57)		2 (1,8%)		19 (33,3%)	37 (64,9%)	5/5
Lasteaia asukoht, mitmekesise looduse olemasolu	J (27)		2 (7,4%)	1 (3,7%)	17 (63%)	7 (25,9%)	4/4
	Õ (57)		4 (7%)		31 (54,4%)	22 (38,6%)	4/4
Väiksem laste arv rühmades	J (28)	3 (10,7%)	7 (25%)	5 (17,9%)	12 (42,9%)	1 (3,6%)	4/3
	Õ (57)	1 (1,8%)	7 (12,3%)	3 (5,3%)	27 (47,4%)	19 (33,3%)	4/4
Suurem õpetajate arv rühmades hommikupoolsel ajal	J (28)	2 (7,1%)	8 (28,6%)	5 (17,9%)	11 (39,3%)	2 (7,1%)	4/3
	Õ (56)	8 (14,3%)	15 (26,8%)	10 (17,9%)	17 (30,4%)	6 (10,7%)	4/3
Vastava metoodilise kirjanduse olemasolu ja kättesaadavus	J (28)			2 (7,1%)	16 (57,1%)	10 (35,7%)	4/4
	Õ (57)		3 (5,3%)	1 (1,8%)	35 (61,4%)	18 (31,6%)	4/4
Majasisene õpetajate koostöö ja kogemuste vahetamine	J (28)				11 (39,3%)	17 (60,7%)	5/5
	Õ (57)		3 (5,3%)	3 (5,3%)	28 (48,1%)	23 (40,4%)	4/4
Vanematepoolne huvi	J (28)		3 (10,7%)	4 (14,3%)	16 (57,1%)	5 (17,9%)	4/4
	Õ (57)		15 (26,3%)	9 (15,8%)	22 (38,6%)	11 (19,3%)	4/4
Õpetajate professionaalsuse tase	J (28)				14 (50%)	14 (50%)	4 ja 5/ 4,5
	Õ (57)		2 (3,5%)	4 (7%)	27 (47,4%)	24 (42,1%)	4/4

*J - juhataja asetäitjad, Õ - õpetajad. **Vastajate koguarv oli: J (N=28), Õ (N=57), vastajate arvude erinevused koguarvudest tulenevad puuduvatest vastustest.

Oluline erinevus leiti ka tingimuse *majasisene koostöö ja kogemuste vahetamine* hinnangutes ($U=602,5$; $p<0,05$). Seda hinnati juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal poolt ainult *oluliseks* või *väga oluliseks*, õpetajate grupis moodustasid vastavad valikud 88%. Vanematepoolset huvi hindasid *oluliseks* või *väga oluliseks* 75% juhataja asetäitjatest ja 58% õpetajatest. Kõige kõrgemalt hinnati mõlema grupi poolt kasutegureid *õpetajate entusiasmi* ja *õpetajate professionaalsuse tase*, neid pidasid *oluliseks* või *väga oluliseks* kõik juhataja asetäitjatest ning vastavalt 98% ja 90% õpetajatest. Mõlema grupi puhul jaotusid hinnangud skaalal kõige laiemalt tingimuste *väiksem laste arv rühmades* ja *suurem õpetajate arv rühmas hommikupoolisel ajal* korral.

Omapoolsete oluliste tingimustena nimetati õpetajate poolt: *õpetaja abi soov aidata ja osaleda*; *oluline on laste emotsionaalne ja psühholoogiline tase, areng*; *õueala suurus*; *vajadus suurema õpetajate arvu järele hommikupoolisel ajal oleneb laste arvust*. Juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal poolt nimetati variante: *ilm*; *lasteaia suunitlus ja huvi õuesõppe vastu*.

(2) Spetsiaalsed tingimused õuesõppeks (juhtkonna soov hoiak) ja õpetajate õuesõppe kasutamine

Kõik küsitluses osalenud juhataja asetäitjad õppe- ja kasvatustöö alal suhtusid õuesõppesse jaatavalt ja pidasid seda oluliseks õpiviisiks, mida õpetajad peaksid oma igapäevases töös kindlasti kasutama. Õuesõppe kasutamise sagedasemaks muutmiseks oli spetsiaalseid tingimusi loodud 11-s valimisse kuuluvas lasteaias (valimis kokku 21 lasteaeda, arvesse võeti lasteaiad, mille õpetajad ja juhataja asetäitjad küsitluses osalesid), mida antud töös vaadeldi juhtkonna soov hoiakuna. Spetsiaalsete tingimustena nimetati mitmekesise haljastuse, õuemööbli, seiklus-, liiklus-, liikumis- või loodusraja olemasolu õuealal. Analüüsis vaadeldi õpetajate üldist õuesõppe kasutamise sagedust ning kasutati grupeeriva tunnusena õuesõppeks loodud spetsiaalsete tingimuste olemasolu. Testimisel ei ilmnenud erinevusi võrreldavate gruppide planeeritud õuetegevuste kasutamise sageduses ($U=394,0$; $p>0,05$). Õpetajatest, kelle lasteaia õuealal oli loodud spetsiaalseid tingimusi õuesõppe läbiviimiseks ($N=31$), viis planeeritud õuetegevusi läbi 1-2 korda nädalas 45,2%, võrreldavas grupis ($N=26$) 65,4%. Sagedust 1-2 korda kuus kasutas oma töös 38,7% õuesõppeks spetsiaalseid tingimusi omavate lasteaedade õpetajatest ning võrreldavast grupist kasutas sama sagedust 23,1% õpetajatest.

(3) *Spetsiaalsed tingimused õuesõppeks (juhtkonna sooviv hoiak) ja õpetajate poolt erinevate tegevusliikide läbiviimine õuekeskkonnas*

Tabelis 13 on ära toodud õpetajate poolt märgitud erinevate tegevusliikide õuekeskkonnas läbiviimise sagedus võrrelduna õuesõppeks spetsiaalsete tingimuste olemasolust lasteaia õuealal.

Tabel 13. Õpetajatepoolne erinevate tegevusliikide kasutamine õuekeskkonnas võrrelduna õuesõppeks spetsiaalsete tingimuste olemasolust lasteaia õuealal

Tegevuse liik	Spetsiaalsed tingimused õuesõppeks (N*)	Õpetajate hulk (% grupist)			Mood/ mediaan
		Sagedus			
		Pole üldse läbi viinud (1)	Harvem, kui korra kuus (2)	Sagedamini, kui korra kuus (3)	
Kuulamine ja kõnelemine	Ei (26)	2 (7,7%)	14 (53,8%)	10 (38,5%)	2/2
	Ja (28)	2 (7,1%)	10 (35,7%)	16 (57,1%)	3/3
Vaatlemine ja uurimine	Ei (26)		3 (11,5%)	23 (88,5%)	3/3
	Ja (30)		4 (13,3%)	26 (86,7%)	3/3
Võrdlemine ja arvutamine	Ei (26)	1 (4%)	14 (56%)	10 (40%)	2/2
	Ja (28)	2 (7%)	15 (53,6%)	11 (39,3%)	2/2
Kunstitegevused	Ei (26)	5 (19,2%)	17 (65,4%)	4 (15,4%)	2/2
	Ja (30)	2 (6,7%)	22 (73,3%)	6 (20%)	2/2
Lugemine ja kirjutamine	Ei (26)	8 (30,8%)	16 (61,5%)	2 (7,7%)	2/2
	Ja (29)	11 (37,9%)	15 (51,7%)	3 (10,3%)	2/2

*Vastajate koguarv: Ei (N=31), Ja (N=26), vastajate arvu erinevus koguarvudest tuleneb puuduvatest vastustest

Testimine ei näidanud olulist erinevust gruppide poolt õuekeskkonnas läbiviidud erinevate tegevusliikide sageduses. Keskmiste näitajate (mood ja mediaan) võrdlemisel leiti erinevus kuulamise ja kõnelemise tegevuse läbiviimise sageduses. Õuesõppeks spetsiaalseid tingimusi loonud lasteaedade õpetajatest viis seda tegevusliiki sagedamini kui korra kuus läbi 51,6%, võrreldavas grupis 38,5%. Mõlemas grupis märkis suur arv õpetajaid, et pole küsitud ajavahemikus (2008. aastal) üldse planeeritud lugemise ja kirjutamise tegevusi õuekeskkonnas läbi viinud - õuesõppeks spetsiaalseid tingimusi loonud lasteaedade

õpetajatest 11 (37,9%) ja võrreldavast grupist 8 õpetajat (30,8%). Tegevusliikidest kõige sagedamini viisid mõlema grupi õpetajad 2008. aastal õuekeskkonnas läbi vaatlemist ja uurimist.

Arutelu

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida õuekeskkonna kasutamist mõjutavaid tegureid Tallinna kesklinna ja Nõmme piirkonna lasteaedades lähtuvalt õpetajate ja juhatajate asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal arvamustest ja praktilistest kogemustest ning selleks püstitati töös kolm hüpoteesi.

Esimesena püstitati hüpotees, et õuekeskkonda kasutavad oma planeeritud õppe- ja kasvatustöös enam soodsamas looduslikus keskkonnas asuvad lasteaiad. Töös leidis kinnitust, et 2008. aasta sügisperioodil kasutasid Tallinna Nõmme linnaosas (soodsamas looduslikus keskkonnas) töötavad lasteaiaõpetajad õuekeskkonda oma planeeritud õppe- ja kasvatustöös sagedamini, kui nende kesklinnas töötavad kolleegid. 1-2 korda nädalas viis Nõmme linnaosa õpetajatest planeeritud õppe- ja kasvatustegevusi õuekeskkonnas läbi 87% ja kesklinna õpetajatest 37,9%. Tulemust saab seletada sellega, et lasteaeda ümbritsev looduslik mitmekesisus avaldab mõju õpetajate käitumisharjumustele ja motiveerib neid rohkem õues viibima. Loodusrikka ümbruse mõjule inimeste õueruumi kasutamise harjumuste kujunemisel on viidanud ka Brügge, Glanz ja Sandell (2008), kelle väitel haljasaladega ümbritsetud asutuste (sh ka lasteasutuste) töötajad on oma ettevõttega rohkem rahul ja viibivad sagedamini õues. Lasteaia loodusliku asukoha suurt mõju õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisele ja ürituste korraldamisele täheldas oma uurimistöös ka Raudsik (2009). Seda kinnitavad samuti Nordmanni (2009) uurimuse tulemused, milles õpetajad suurima õuesõppe motivaatorina nimetasid muu hulgas just lasteaia soodsat looduslikku asukohta. Käesolevas töös toetasid saadud tulemust veel juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal vastustest ilmnenu faktid, et Nõmme linnaosa lasteaiad on kesklinna lasteaedadega võrreldes aktiivsemad osalejad õuesõppega seotud projektides ja üritustel ning teevad õuesõppealast koostööd teiste oma piirkonna lasteaedadega.

Esimesest hüpoteesist leidis osalist kinnitust oletus, et looduslikus piirkonnas asuvate lasteaedade õpetajad kasutavad õuekeskkonda sagedamini ka erinevate tegevusliikide läbiviimiseks. Olulist erinevust erinevate tegevusliikide läbiviimise sageduse võrdlemisel leiti kuulamise ja kõnelemise ning võrdlemise ja arvutamise tegevuste puhul. Sagedamini, kui korra kuus viis Nõmme linnaosa õpetajatest kuulamise ja kõnelemise tegevusi läbi 62,5% (kesklinnas 35,5%), võrdlemise ja arvutamise tegevusi 58,8% (kesklinnas 23,3%). Vähene

erinevus Nõmme linnaosa õpetajate kasuks leiti ka vaatlemise ja uurimise tegevuste läbiviimise sageduse võrdlemisel. Sagedamini, kui korra kuus viis seda tegevusliiki Nõmme õpetajatest õuekeskkonnas läbi 95,8% ning kesklinna õpetajatest 78,8%. Kuulamise ja kõnelemise ning võrdlemise ja arvutamise tegevuste harvemat läbiviimist kesklinna piirkonnas saab seletada kõrgema müra tasemega selles piirkonnas. Samas võib tulemus olla seotud ka õpetajate harjumustega viia teatud tegevusliike läbi rohkem siseruumides, kuna seal on vähem segavaid faktoreid, mida tõi oma uurimuses välja ka Hermas (2009). Õpetajate harjumusele, siduda mõningate tegevusliikide läbiviimist kindla keskkonnaga, viitab ka asjaolu, et lugemise ja kirjutamise tegevusi polnud peaaegu pooled Nõmme õpetajatest ja kolmandik kesklinna piirkonna õpetajatest 2008. aasta jooksul kordagi õuekeskkonnas läbi viinud, aga samas olid mõlema piirkonna õpetajad aktiivsed õuekeskkonnas vaatlemise ja uurimise tegevuste läbiviimisel. Oma mõju võib sellise harjumuse kujunemisel olla ka koolidest lasteaedadesse levinud peamiselt töövihiku- ja raamatupõhise lähenemise kasutamisel teatud tegevusliikide puhul, mis pärsib õpetajate loovust õppetegevuste kavandamisel. Õpetaja otsust õppekoha valikul võivad mõjutada ka lapsevanemate hoiakud õuesõppe suhtes, mida täheldasid oma uurimuses Maynard ja Waters (2007).

Teisena püstitati töös hüpotees, et õuesõppealast koolitust saanud õpetajad kasutavad õuesõpet oma töös sagedamini ning mitmekesisemalt ja on pädevamad õuesõppega seotud temaatikas. Hüpoteesi paikapidavust kontrolliti läbi mitmete näitajate. Töös ei leidnud kinnitust, et õuesõppealast koolitust saanud õpetajad kasutavad koolitust mittesaanud õpetajatest sagedamini õuekeskkonda planeeritud tegevuste läbiviimiseks. Mõlemast grupist rohkem kui pooled õpetajad kasutasid õuekeskkonda õppetöö läbiviimiseks 1-2 korda nädalas ja kuigi protsentide võrdlemisel leiti väike erinevus koolitust saanud õpetajate kasuks (vastavalt 68,4% ja 56,3%), ei osutunud leitu statistiliselt oluliseks. Tulemust saab seletada õpetajate isiklike hoiakutega õuekeskkonnas õppimise suhtes, mida kinnitab ka Keerbergi (2006) uurismistöös tehtud järeldus, et õuesõppe kasutamine sõltub suurel määral lasteaiaõpetajast ning sellest, kui oluliseks ta õues õppimist peab. Eesti lasteaiaõpetajatele on Käisi (1996; 2004) põhimõtted omased olnud ka enne õuesõppe uut tulemist 2003. aastal ning looduskeskkonda õpipaigana käsitada on paljude jaoks sama loomulik kui siseruume.

Teisest hüpoteesist ei leidnud kinnitust ka oletus, et õuesõppealast koolitust saanud õpetajad kasutavad õuesõpet oma töös mitmekesisemalt. Erinevate tegevusliikide läbiviimise sageduse võrdlemisel leiti oluline erinevus koolitust saanud õpetajate kasuks ainult kuulamise ja kõnelemise tegevusliigi puhul, mida koolitust saanud õpetajatest viis sagedamini kui korra kuus läbi 68,4% ja koolitust mittesaanud õpetajatest 38,2%. Kuulamise ja kõnelemise

tegevuste sagedasemat läbiviimist õuekeskkonnas õuesõppealast koolitust saanud õpetajate poolt võib seletada nende suurema teadlikkusega audensete keskkondade positiivsest mõjust lapse kõne arengule (McDonald & McDonald, 2002). Ent suurema tõenäosusega iseloomustab tulemus jällegi õpetajate harjumuspärasest käitumist. Mitmed Eestis läbiviidud uurimused (Nordmann, 2009; Raudsik, 2009) on samuti kinnitanud, et õpetajad kasutavad õuekeskkonda kõige sagedamini just keele ja kõne valdkonna tegevuste läbiviimiseks. Tulemus võib olla mõjutatud ka õpetajate vähesest teadlikkusest ja seeläbi tekkinud arvamusest, et õues õppides ei suuda nad täita lapsevanemate ootusi õppe- ja kasvatustöö tulemuste suhtes, mida märkisid oma uurimuses ära Maynard ja Waters (2007). Viimasele seletusele viitab ka suur õpetajate arv mõlemas grupis, kes 2008. aasta jooksul ei viinud kordagi õuekeskkonnas läbi lugemise ja kirjutamise tegevusi.

Teisest hüpoteesist ei leidnud kinnitust oletus, et õuesõppealast koolitust saanud õpetajad mõistavad paremini õuesõppe olemust. Koolitust saanud õpetajate poolt anti küll mõnevõrra suurem protsent vastuseid, mis näitasid paremat mõistmist õuesõppe olemusest kuid testimisel ei ilmnenud olulist erinevust sellealast koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate gruppide vahel. Õuesõppealast koolitust mittesaanud õpetajate asjatundlikkust õuesõppe olemuse mõistmisel saab seletada õpetaja ametile omase harjumusega täiendada pidevalt oma teadmisi ja olla kursis uute õpetamismeetodite ning õppimisviisidega. Sarnase järelduse tegi oma uurimuses ka Raudsik (2009), kes märkis, et piisava huvitatuse korral suudab õpetaja ka ise ennast vajalikus valdkonnas koolitada (otsides vastavat kirjandust, vahetades kolleegidega kogemusi vms). Õuesõppealase koolitusega õpetajate vähest paremust õuesõppe olemuse mõistmisel võib samuti põhjendada pakutavate koolituste sisu ja kestvusega. Eesti koolitajate poolt läbiviidud kursused on enamasti mõnepäevased ning nende käigus ei jõuta puudutada kõiki olulisi aspekte õuesõppest. Praktilisi koolitusi tehakse hoopis harvem. Erinevate autorite (Szczepanski, 2006; Nundy, Dillon & Dowd, 2009) uurimused kinnitavad, et kvalitatiivsete muutuste tekkimiseks õuesõppealastes teadmistes peab õpetaja saama juhendatud praktilisi kogemusi pikema aja vältel.

Teisest hüpoteesist ei leidnud kinnitust oletus, et õuesõppealase koolitusega õpetajad hindavad kõrgemalt õuesõppest tulenevaid kasutegureid. Õuesõppealast koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate poolt antud hinnangute võrdlemisel ei leitud 14-st ankeedis loetletud kasutegurist olulist erinevust ühegi kasuteguri puhul. Väikesed erinevused võrreldavate gruppide hinnangutes ilmnesisid kasutegurite keskmiste väärtuste võrdlemisel. Koolitust mitte saanud õpetajad hindasid kõrgemalt võimalust õuesõppe kaudu lapsi paremini tegevusse haarata. Koolitust saanud õpetajad hindasid koolitust mittesaanud õpetajatest rohkem

võimalust õuesõppe kaudu tulemuslikumalt saavutada õppe- ja kasvatusesmäärke. Esimest tulemust saab seletada asjaoluga, et lasteaiaõpetajad on harjunud oma tegevusi planeerima sellistena, mis võimalikult kaua suudaksid haarata lapse tähelepanu. Grahn (2009) märgib, et looduskeskkonna kasutamine õppetöös on üks võimalus laste spontaanse tähelepanu tööle rakendamiseks ja huvi üleval hoidmiseks. Teist tulemust saab seletada sellega, et koolieelses eas laste õpetamine toimubki suuresti läbi meelte ja kogemuse, olgu õppimise kohaks sise- või välisruum, ning ainult sel viisil on võimalik saavutada ka õppe- ja kasvatusesmäärke. Üllatuslikult hindasid mõlema grupi õpetajad teistest kasuteguritest madalamalt õuesõppe kasulikkust laste sotsiaalse ja emotsionaalse arengu toetamisel. Tulemust saab seletada sellega, et emotsionaalsele arengule pööratakse lasteaia õppe- ja kasvatustöös õpetajate poolt üldiselt vähem tähelepanu ning õpetajate käitumine on suunatud pigem nn “soovimatute” emotsioonide taltsutamisele ja ärahoidmisele. Ometi on mitme uurimuse autorid (Owens, 2005; Odes, 2009) pidanud oluliseks just õuekeskkonnas tekkivate emotsioonide toel toimuvat teadmiste omandamist, sest sel viisil loodud mälupildid on tugevamad ja püsivamad. Sotsiaalse arengu toetamise vähest väärtustamist õuetegevuste kaudu saab seletada õuesõppealase kirjanduse mõjudega, milles seda seotakse eelkõige grupitöö tegemise oskusega (Brügge, Glantz & Sandell, 2008; Sarv & Vilbaste, 2008). Lasteaiaaialised lapsed pole veel iseseisva grupitöö tegemiseks valmis, kuid õuekeskkonnas tegutsedes saab neid suunata teisi abistama, panna märkama kaaslastes uusi külgi ning õpetada kaaslastega ühiselt arutlema (Owens, 2005; O'Brien, 2009).

Teisest hüpoteesist ei leidnud töös kinnitust ka oletus, et õuesõppealast koolitust saanud õpetajad hindavad kõrgemalt nii oma kindlustunnet õuesõppimises, õuekeskkonnas lastega töötades kui ka oma õuesõppe metoodilisi oskusi. Õuesõppe koolitust saanud ja mittesaanud õpetajate enesehinnangute võrdlemisel ei leitud ühegi eelloetletud teguri puhul olulist erinevust. Protsentide ja keskmiste väärtuste võrdlemisel tuli siiski esile see, et koolitust saanud õpetajad hindasid mõnevõrra kõrgemalt nii oma kindlustunnet õuesõppimises kui metoodilisi oskusi. Tulemust saab seletada sellega, et õuesõppealased koolitused on olulised õpetajate enesekindluse suurendamiseks, mida märkisid oma uurimuses ära ka Nundy, Dillon ja Dowd (2009).

Õuesõppe rakendamise raskuste loetlemisel nimetasid koolitust saanud õpetajad õuesõppe sisulise poolega seotud raskusi ning koolitust mittesaanud õpetajad tõid esile ümbritseva keskkonnaga seotud asjaolusid. See näitab, et koolitust saanud õpetajate õuesõppe rakendamist piiravad pigem puudujäägid õuesõppealastes teadmistes, kui väliskeskkonnast tingitud kitsendused.

Teise hüpoteesi raames sooritatud mitmete võrdlusanalüüside põhjal ei leidnud kinnitust oletus, et õuesõppealase koolitusega õpetajad kasutavad õuekeskkonda oma planeeritud õppe- ja kasvatustöös sagedamini ja mitmekesisemalt ning on pädevamad õuesõppega seotud temaatikas. Sellise tulemuse üheks seletuseks võib olla asjaolu, et mingi osa koolitust mittesaanud õpetajatest tõlgendavad õuesõppena tegevusi, mis sisuliselt seda pole. Kuna käesolev uurimus põhines õpetajate antud subjektiivsetele vastustele oma õuesõppe rakendamise kohta, siis jääb teadmata õuesõppe sisuline pool ehk kuidas ja kui sageli siiski õpetajad reaalselt õuetegevusi läbi viivad. Tulemuse teiseks põhjuseks võivad olla pakutavad õuesõppekoolitused, mis oma kestvuse ja sisuga ei suuda õpetajatele piisavat pädevust tagada. Teiste riikide kogemused (Szczepanski, 2006; Nundy, Dillon & Dowd, 2009) näitavad, et õuesõppealase kompetentsuse tõstmiseks on vajalikud pikemaajalised koolitusprogrammid, mis toimuvad praktilises töös lastega ja kogenud nõustaja juhendamisel.

Kolmandana püstitati töös hüpotees, et õpetajad ja juhataja asetäitjad õppe- ja kasvatustöö alal näevad õuesõppeks vajalikke tingimusi sarnaselt ja juhtkonna poolt loodud tingimused õuesõppeks tagavad õuekeskkonna sagedasema ning mitmekesisema kasutamise planeeritud õppe- ja kasvatustöös. Leidis kinnitust, et õpetajate ja juhtaja asetäitjate hinnangud õuesõppeks vajalike tingimuste osas kattuvad. 10-st ankeetküsitluses loetletud tingimusest leiti olulist erinevust vaid kahe tingimuse puhul. Õpetajad soovisid, et laste rühmad oleks väiksemad, sest liiga suur laste arv rühmas (Tallinnas rühma suurusks 24 last) teeb õuetegevuste läbiviimise keeruliseks ning ei võimalda ilma täiendava täiskasvanust saatjata lasteaia territooriumilt kaugemale minna. Juhataja asetäitjad hindasid õpetajatest kõrgemalt majasisest koostööd ja kogemuste vahetamist. See tulemus näitab, et õpetajate hinnangud on antud kitsamast, oma rühmast lähtuvast reaalsest kogemusest. Juhataja asetäitjad hindavad tingimusi laiemas, kogu lasteaeda hõlmavas kontekstis. Protsentide võrdlemine näitas, et juhataja asetäitjad hindavad õpetajatest mõnevõrra kõrgemalt ka lapsevanemate huvi õuesõppe kasutamise vastu. Tulemus osutab juhataja asetäitjate suuremale teadlikkusele sellest, et õuesõppe edukaks rakendamiseks on vajalik ka lapsevanemate soosiv hoiak. Lapsevanemate positiivse suhtumise olulisust õuetegevuste edukaks rakendamiseks kinnitavad ka mitmed teised autorid (Maynard & Waters, 2007; Aasen, Grindheim & Waters, 2009). Väga oluliseks tingimuseks õuesõppe rakendamisel pidasid nii õpetajad kui juhataja asetäitjad lasteaia asukohta ja mitmekesise looduse olemasolu selle ümber. Seda tingimust hindasid oluliseks ja väga oluliseks mõlemas grupis üle 90%. Soodsama loodusliku asukoha positiivne mõju õpetajate õuesõppe kasutamisele tuli esile ka käesolevas uurimistöös. Kõige olulisemateks tingimusteks õuesõppe rakendamisel pidasid

mõlemad grupid õpetajate entusiasmi ja professionaalsust. Ka teised autorid (Keerberg, 2006; Maynard & Waters, 2007) leiavad, et initsiatiiv õuesõppe rakendamiseks peab tulema õpetajalt endalt, sest ainult siis leiab õuesõppe rakendamist parimal viisil ja ei kujune lihtsalt toategevuse läbiviimiseks õuekeskkonnas.

Kolmandast hüpoteesist ei leidnud kinnitust oletus, et juhtkonna poolt loodud spetsiaalsed tingimused õuesõppeks tagavad õuekeskkonna sagedasema ning mitmekesisema kasutamise õpetajate poolt planeeritud õppe- ja kasvatustöös. Tulemust saab seletada sellega, et õuesõppe rakendamisel on oluline eelkõige õpetaja entusiasm. Seda toetab ka Keerbergi (2006) uurimus, mille tulemused näitasid, et lasteaiaõpetajad peavad juhtkonna toetust õuesõppimisele küll väga oluliseks, kuid õuesõppe kasutamise sagedus sõltub siiski rohkem sellest, kui oluliseks õpetaja ise peab õuesõppimist. Sarnast tulemust näitas ka Nordmanni (2009) uurimus, mille tulemustes tuli välja, et ilus õueala koos õpperajaga on lasteaiaõpetajate arvates õuesõppe kasutamisel oluliseks motivaatoriks, kuid kõige motiveerivamaks peeti õpetajate positiivset hoiakut, teadmisi, oskusi ja kogemusi. Ka Nundy, Dillon ja Dowd (2009) rõhutasid oma uurimuses õpetaja tähtsat rolli õuesõppe elluviimisel.

Käesoleva uurimustöö tulemused näitasid, et õpetajate õuesõppe kasutamist mõjutab rohkem lasteaia asukoht kui õuesõppealase koolituse läbimine ja lasteaia juhtkonna positiivne suhtumine õuesõppesse. Looduslik mitmekesisus lasteaia ümbruses motiveerib õpetajaid sagedamini õuekeskkonda õppetöös kasutama, seega võiks nii linnaruum kui lasteasutuste õuealad olla nii mitmekesiselt haljastatud, et õpetajad sooviksid seal sagedamini õppetööd läbi viia. Kuna ei õuesõppealane koolitus ega lasteaia juhtkonna soosiv hoiak ei näidanud käesolevas töös oluliselt mõjutavat õpetajate õuesõppe kasutamist, siis tuleb järeldada, et kõige määravam tegur õuesõppe rakendamisel on siiski õpetaja enda hoiak selles suhtes. Õuesõppe tulemuslikuks rakendamiseks on vajalikud siiski ka sisukad koolitused. Töös esile tulnud õueõppealast koolitust mittesaanud õpetajate suur aktiivsus õuetegevuste rakendamisel tõstatab küsimuse nende poolt läbiviidavate tegevuste sisulise poole kohta.

Käesolevas uurimuses tehti järeldusi Tallinna Nõmme ja kesklinna linnaosa 5-7 aastaste laste õpetajate ja juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal antud subjektiivsete vastuste põhjal. Tulemused kajastavad õpetajate õuesõppealast tegevust 2008. aastal ning õpetajate ja juhataja asetäitjate õppe- ja kasvatustöö alal õuesõppega seotud arvamusi ning hinnanguid. Väikese valimi suuruse ja ainult kindla vanusegrupi õpetajate vastuste põhjal ei saa tulemusi üldistada kõikidele Tallinna Nõmme ja kesklinna piirkonna lasteadeade pedagoogidele.

Kasutatud kirjandus

- Aasen, W., Grindheim, L.T. & Waters, J. (2009). The outdoor environment as a site for children`s participation, meaning-making and democratic learning: examples from Norwegian kindergartens. *Education 3-13, Vol.37, No. 1*, 5-13.
- Bentsen, P., Mygind, E. & Randrup, T.B. (2009). Towards an understanding of udeskole: education outside the classroom in a Danish context. *Education 3-13, Vol.37, No. 1*, 29-44.
- Brügge, B., Glanz, M. & Sandell, K. (2008). *Õuesõpe*. Tallinn: Ilo.
- Dahlgren, L. O. & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika. Raamatuharidus ja meeleline kogemus. Katse määratlada õuesõpet*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo.
- Fjørtoft, I. (2001). The Natural Environment as a Playground for Children. The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School children. *Early Childhood Education Journal*, Vol. 29, No. 2, 111-117.
- Goldman, D., Yavetz, B. & Peèr, S. (2006). Environmental Literacy in Teacher Training in Israel: Environmental Behavior of New Students. *The Journal of Environmental Education*, vol. 38, No. 1, 3-22.
- Grahn, P. (2009). Laps ja loodus. L. O. Dahlgren, S. Sjölander, J. P. Strid, A. Szczepanski (Toim), *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu* (lk 65-125). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Hermas, A. (2009). *Õuesõppe kui pedagoogilise vormi kasutamine lasteaias õppetegevustes*. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Inimene ja keskkond. Muutused Eesti elanike keskkonnateadlikkuses keskkonnateadvuses 1994-2007. Võrdlusjooni Euroopaga* (2008). Külastatud 12. jaanuar, 2010, aadressil <http://www.seit.ee/failid/311.pdf>
- Juurak, R. (2010, 19. märts). Ehe loodus ongi Eesti Nokia. *Õpetajate Leht*, lk 3.
- Jõesaar, K. (2009). *Õuesõppe vajalikkus lasteaiasõpetajate arvamustes*. Bakalaureusetöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Jõgiaas, A. (2006). *Looduskeskkonna kasutamisest õpikeskkonnana Eesti õpetajate hulgas*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Keerberg, K. (2006). *Õues õppimine – loodushariduse tähtis osa eelkoolieas*. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Kikas, E. (2008). Tunnetusprotsesside areng. E.Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Kinos, J. & Pukk, M. (2010). *Lapsest lähtuv kasvatus*. Tallinn: Tea Kirjastus.
- Koolieelsete lasteasutuste keskkonnaküsimustik. (2006). Külastatud 10. jaanuar, 2010, aadressil <http://www.hared.ee/index.php?page=portf>).
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). Vabariigi Valitsuse 29. mai 2008. a. määrus nr 87. Kättesaadav elektroonilises Riigi Teatajas, <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?replstring=33&dyn=12957781&id=12970917>, viimati külastatud 10.01.2010.
- Käis, J. (1996, 2004). *Kooli-raamat*. F.Eisen (Koost). Tartu: Ilmamaa.
- Leppik, P. (2006). *Õppimine on tõesti huvitav*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Maynard, T. (2007). Encounters with Forest School and Foucault: a risky business? *Education 3-13*, Vol.35, 379-391.
- Maynard, T. & Waters, J. (2007). Learning in the outdoor environment: a missed opportunity? *Early Years*, Vol. 27, No. 3, 255-265.
- McDonald, J.M & McDonald, R.B. (2002). *Nature Study: A Science Curriculum for Three and Four-Year-Olds*. Retrieved November 17, 2009, from http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/1a/6a/2f.pdf
- Nelson, N. (2009). Kasvava indiviidi tervis. L. O. Dahlgren, S. Sjölander, J. P. Strid, A. Szczepanski (Toim), *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähikäitumise saavutused* (lk 127-142). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Nordmann, T. (2009). *Lasteaiaõpetajate hoiakud ja valmisolek õuesõppe rakendamiseks*. Bakalaureusetöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Nundy, S., Dillon, J., & Dowd, P. (2009). Improving and encouraging teacher confidence in out-of-classroom learning: the impact of the Hampshire Trailblazer project on 3–13 curriculum practitioners. *Education 3–13*, Vol. 37, No. 1, 61–73.
- O'Brien, L. (2009). Learning outdoors : the Forrest School approach. *Education 3-13*, Vol.37, No. 1, 45-60.
- Odes, L. (2009). *Õuesõppe rakendamisest Pärnu lasteaias „Mai“*. Bakalaureusetöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Owens, P. (2005). Children`s Environmental Values in the Early School Years. *International Research in Geographical and Environmental Education*, Vol. 14, No. 4, 323-329.
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Raudsik, L. (2009). *Õuesõppe rakendamine koolieelses lasteasutuses Valga ja Tõrva lasteaiade näitel*. Bakalaureusetöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

- Ramey, L. K. (2008). *A Study of Environmental Education Experiences: Can We Legislate Concern and Understanding of the Natural World?* Retrieved January 10, 2010, from http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/42/d5/7c.pdf
- Sarv, M. (2006). Õuesõppe pedagoogika teekond Eestis. Dahlgren, L. O., Szczepanski. Õuesõppe pedagoogika. *Raamatuharidus ja meeleline kogemus. Katse määratleda õuesõpet* (lk 5-7). Tallinn: AS Kirjastus Ilo.
- Sarv, M. (s.a.) *Milleks meile õuesõpe*. Külastatud 05. jaanuar, 2010, aadressil <http://www.biogeoliit.ee/kagu/kagu07/milleksoues.pdf>
- Sarv, M. & Vilbaste, K. (2008). *Miks on hea üks päev nädalas õues õppida?* Külastatud 08. jaanuar, 2010, aadressil <http://mikksarv.blogspot.com/2008/12/miks-on-hea-ks-pev-ndalas-ues-ppida.html>
- Szczepanski, A. (2006). *The distinctive nature and and potential of outdoor education from a teacher perspective*. Retrieved November 15,2009, from http://www.liu.se/ikk/ncu/ncu_filarkiv/Forskning/1.165263/AndersSzczepanski.pdf
- Szczepanski, A. (2009). Õuekeskkond – õpikeskkondade rohke võimas klassituba. L. O. Dahlgren, S. Sjölander, J. P. Strid & A. Szczepanski (Toim), *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu* (lk 9-39). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Tallinna Keskkonnahariduse arengukava 2008-2014. Tallinna Linnavolikogu 19. juuni 2008. a. otsus number 147. Külastatud 15. detsember, 2009, aadressil <https://oigusaktid.tallinn.ee/?id=3001&aktid=111664>
- Turovski, A. (2010, 19.märts). Küsimus ja vastus. Kust tuleb huvi looduse vastu? *Õpetajate Leht*, lk 3.